

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

DIPLOMSKO DELO

MATEJ ADAMIČ

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

DIPLOMSKO DELO

**UVELJAVLJANJE TRGA V OKVIRU GOSPODARSKIH IN
SOCIALNIH REFORM ZA POVEČANJE BLAGINJE V
SLOVENIJI**

Ljubljana, junij 2007

MATEJ ADAMIČ

IZJAVA

Študent **MATEJ ADAMIČ** izjavljam, da sem avtor tega diplomskega dela, ki sem ga napisal pod mentorstvom **prof. dr. MAKSA TAJNIKARJA** in dovolim objavo diplomskega dela na fakultetnih spletnih straneh.

V Ljubljani, dne 11.6.2007

Podpis:

KAZALO

1	UVOD.....	1
2	OZADJE OBLIKOVANJA PREDLAGANIH REFORM.....	2
2.1	POLITIČNI OKVIR.....	3
2.1.1	POVEZOVANJE SLOVENIJE Z EVROPSKIMI INTEGRACIJAMI.....	3
2.1.2	STRATEGIJA RAZVOJA SLOVENIJE.....	4
2.1.3	ODBOR ZA REFORME.....	4
2.1.4	SPREJEM OKVIRA GOSPODARSKIH IN SOCIALNIH REFORM.....	4
2.1.5	SEZNANJANJE JAVNOSTI Z REFORMAMI.....	5
2.2	EKONOMSKO OZADJE IN STANJE GOSPODARSTVA.....	5
2.2.1	RAZMERE V SLOVENSKEM GOSPODARSTVU V ČASU NASTAJANJA REFORM.....	5
2.2.1.1	MAKROEKONOMSKA SLIKA SLOVENIJE.....	6
2.2.1.2	ALI SO REFORME NUJNE?.....	9
2.2.2	POGLED AVTORJEV REFORM NA GOSPODARSTVO.....	10
2.2.2.1	IZHODIŠČE ZA OBLIKOVANJE REFORM.....	10
2.2.2.2	ŠTIRJE TEMELJNI CILJI RAZVOJA SLOVENIJE.....	12
2.2.2.3	VIZIJA GOSPODARSKE PRIHODNOSTI SLOVENIJE.....	13
2.2.2.4	NAČINI DOSEGANJA PRIHODNJEGA RAZVOJA.....	13
3	TEORETIČNA OPREDELITEV UVELJAVLJANJA TRGA.....	14
4	PRIKAZ UKREPOV PREDLAGANIH GOSPODARSKIH IN SOCIALNIH REFORM ZA UVELJAVLJANJE TRGA.....	17
4.1	PODROČJA UVELJAVLJANJA TRGA.....	18
4.1.1	TRG KONČNEGA IN VMESNEGA BLAGA.....	18
4.1.1.1	SPODBUJANJE PODJETNIŠTVA IN KONKURENČNOSTI PODJETIJ.....	18
4.1.1.2	JAVNO NAROČANJE IN JAVNO-ZASEBNO PARTNERSTVO (JZP).....	19
4.1.1.3	PRIVATIZACIJA PODJETIJ.....	19
4.1.1.4	PODROČJE GOSPODARSKIH JAVNIH SLUŽB.....	19
4.1.1.5	KOMUNIKACIJSKA, PROMETNA IN LOGISTIČNA INFRASTRUKTURA.....	20
4.1.2	TRG PROIZVODNIH FAKTORJEV.....	20
4.1.2.1	PROIZVODNI FAKTOR ZEMLJA.....	20
4.1.2.2	PROIZVODNI FAKTOR KAPITAL.....	20
4.1.2.3	TEHNOLOGIJA.....	21
4.1.2.4	ZNANJE IN ZAPOSLENOST.....	21
4.1.3	STORITVE JAVNEGA SEKTORJA.....	22
4.1.3.1	SISTEM SOCIALNIH TRANSFEROV.....	22
4.1.3.2	POKOJNINSKI SISTEM.....	23
4.1.3.3	ZDRAVSTVENI SEKTOR.....	23
4.1.3.4	DELOVANJE JAVNEGA SEKTORJA.....	23
4.2	NAČINI UVELJAVLJANJA TRGA.....	23
4.2.1	TRG KONČNEGA IN VMESNEGA BLAGA.....	23
4.2.1.1	SPODBUJANJE PODJETNIŠTVA IN KONKURENČNOSTI PODJETIJ.....	24
4.2.1.2	JAVNO NAROČANJE IN JAVNO-ZASEBNO PARTNERSTVO (JZP).....	24
4.2.1.3	PRIVATIZACIJA PODJETIJ.....	25
4.2.1.4	PODROČJE GOSPODARSKIH JAVNIH SLUŽB.....	25

4.2.1.5	KOMUNIKACIJSKA, PROMETNA IN LOGISTIČNA INFRASTRUKTURA	26
4.2.2	TRG PROIZVODNIH FAKTORJEV	26
4.2.2.1	PROIZVODNI FAKTOR ZEMLJA	26
4.2.2.2	PROIZVODNI FAKTOR KAPITAL	26
4.2.2.3	TEHNOLOGIJA	27
4.2.2.4	ZNANJE IN ZAPOSLENOST	27
4.2.3	STORITVE JAVNEGA SEKTORJA	29
4.2.3.1	SISTEM SOCIALNIH TRANSFEROV	30
4.2.3.2	POKOJNINSKI SISTEM	30
4.2.3.3	ZDRAVSTVENI SEKTOR	30
4.2.3.4	DELOVANJE JAVNEGA SEKTORJA	31
4.3	POSLEDICE UVELJAVLJANJA TRGA	31
5	PREGLED JAVNIH RAZPRAV O PREDLAGANIH REFORMAH	33
5.1	TRG KONČNEGA IN VMESNEGA BLAGA	33
5.2	TRG PROIZVODNIH FAKTORJEV	36
5.3	STORITVE JAVNEGA SEKTORJA	40
6	SKLEP	42
	LITERATURA	44
	VIRI	46
	PRILOGE	

1 UVOD

Konec leta 2005 je Vlada RS predstavila knjižico z naslovom Okvir gospodarskih in socialnih reform za povečanje blaginje v Sloveniji. S tem je kar nekoliko šokirala slovensko javnost, saj ta program predvideva izvedbo obsežnih reform na številnih področjih delovanja države in gospodarstva. Tako so se v dobrem letu dni v javnosti ter slovenskih medijih pojavile številne razprave politikov, strokovnjakov, gospodarstvenikov ter nenazadnje tudi prebivalcev, ki so izražali različna mnenja o paketu reform.

Ob tem so se tako meni kot tudi drugim ljudem porajala različna vprašanja v zvezi s temi reformami. Ali so te reforme sploh smiselne? Kaj nam dejansko prinašajo? Kakšne pozitivne (ali negativne) posledice reform lahko pričakujemo? To me je vzpodbudilo k izdelavi diplomskega dela, saj lahko le s temeljitim pregledom ter razmislekom o vsebini posameznih ukrepov predlaganih reform pridemo do primernih odgovorov na ta in druga podobna vprašanja. V njej bom podrobneje preučil zgolj tiste ukrepe, ki se nanašajo na uveljavljanje trga (tu je potrebno poudariti, da se s pojmom uveljavljanje trga razume tako ustvarjanje, kot tudi izpopolnjevanje ter poglobljanje trga na določenem področju) v programu z naslovom Okvir gospodarskih in socialnih reform za povečanje blaginje v Sloveniji.

Tako bom v diplomskem delu upošteval le tržno usmerjenost ukrepov in predlogov sprememb, to se pravi tiste ukrepe, kjer prihaja, ali naj bi prihajalo do neposrednega uveljavljanja trga. To pomeni, da bom izpustil vse tiste ukrepe, ki v svoji osnovi ne povzročajo takšnega tržnega koncepta sprememb, ampak le-ti šele nadalje, posredno vplivajo na uveljavljanje trga (ukrepi za učinkovitejše črpanje in porabo sredstev EU, prestrukturiranje javnih financ ter davčnega sistema, nekateri ukrepi za učinkovito in cenejšo državo,...).

Diplomsko delo je v grobem razdeljena na dva dela. V prvem delu najprej časovno umestim predlagan okvir reform, kjer predstavim tako političen okvir kot tudi ekonomsko ozadje, ter dejansko stanje gospodarstva v Sloveniji, z namenom, da ugotovim ali so reforme res nujno potrebne. V ta sklop spada tudi prikaz družbeno-ekonomskih razmer v Sloveniji, ki so jih videli avtorji reform, kot razlog za sprejetje tega programa. Obravnavam pa tudi teoretično opredelitev uveljavljanja trga in sicer tako, da definiram in predstavim ustrezne pojme, ki se pojavljajo skozi reformni program.

V drugem delu pa sledi podroben prikaz ukrepov iz Okvira gospodarskih in socialnih reform za povečanje blaginje v Sloveniji, kjer prihaja do takšnega ali drugačnega uveljavljanja trga. Ker pa se mi bo, kot že rečeno, zaradi drugačne tematske usmeritve nekoliko zožil spekter proučevanja reform, se mi zdi smiselno, da naredim nekoliko drugačno razdelitev ukrepov, prilagojeno temi diplomskega dela. Tako bom ukrepe razdelil na tri vsebinska področja:

- trg končnega in vmesnega blaga,
- trg proizvodnih faktorjev,
- storitve javnega sektorja.

Za vsako izmed teh vsebinskih področij bodo podrobno predstavljena tako področja, kot tudi načini, kjer ter kako naj bi se trg uveljavil. Sledil pa bo skupni prikaz posledic ter učinkov, ki naj bi jih takšni ukrepi imeli za Slovenijo, torej za ljudi, gospodarstvo in državo nasploh. Temu pa bo sledil pregled pozitivnih in negativnih stališč različnih strokovnjakov in drugih ljudi objavljenih v dnevnem časopisju glede reform, ki predvidevajo uveljavljanje trga.

Zadnji del diplomskega dela pa bo namenjen mojemu lastnemu razmišljanju, ter mnenju o predlaganih ukrepih iz omenjenega ovira gospodarskih in socialnih reform, ki predvidevajo uveljavljanje trga.

2 OZADJE OBLIKOVANJA PREDLAGANIH REFORM

Za vsak predlog, kakršnikoli razvojnih sprememb gospodarstva oziroma reform, je potrebno pogledati ozadje, ki je botrovalo k nastanku le-teh. Tako se tudi v primeru predlaganega okvira gospodarskih in socialnih reform za povečanje blaginje v Sloveniji v prvi vrsti zastavljata vprašanji, kdaj je nastal, ter tudi razlog, zakaj je sploh nastal v določenem času. Le s podrobnejšim pregledom stanja v državi, v našem primeru Slovenije, lahko pridemo do ustreznih spoznanj o problemih, ki se pojavljajo in tako ogrožajo prihodnji razvoj, ali o opozorilih na probleme, ki utegnejo nastati brez korenitejših sprememb. Bogatejši s temi spoznanji pa lahko kasneje tudi podamo neko vrednostno sodbo o (ne)upravičenosti ter (ne)primernosti posameznih ukrepov predlaganih reform.

Tako bom v tem razdelku predstavil dva različna okvira, v katera bom poskušal umestiti ta predlog reform. Le-ta dva okvira bosta dala začetno podlago za nadaljnjo podrobnejšo analizo posameznih ukrepov. Prvo je potrebno določiti nekakšen politični okvir. To se pravi, kakšni so bili, oziroma so lahko politični razlogi, da se je ta okvir reform sploh sprejel. Tu mislim predvsem na preteklo in sedanje politično ozadje v Sloveniji ter spremembe slovenske politike v prihodnje. V ta sklop pa spada tudi delovanje raznih odborov in služb, ki so bili nujno potrebni, da je do okvira predlaganih reform sploh prišlo in naj bi služili za koordinacijo ter nadzor nad izvajanjem reformnih procesov.

Vendar pa je politični okvir v tem kontekstu manj pomemben dejavnik in tudi manj problematičen z vidika ugotavljanja primernosti predlaganih reform. Zaradi tega je potrebno podrobneje preučiti predvsem ekonomski okvir, ter trenutno stanje, s pogledom vizije prihodnjega razvoja, slovenskega gospodarstva. Torej določiti je potrebno razloge, spodbude in tudi cilje sprejetja predlaganih reform. Sprva je potrebno proučiti preteklo stanje gospodarstva v Sloveniji, to pomeni od osamosvojitve dalje, saj so bili takrat postavljeni temelji sedanjega stanja. Nato se moramo osredotočiti na to sedanje stanje na gospodarskem in socialnem področju in določiti učinkovita področja delovanja, ter zaznati področja, kjer so potrebne izboljšave, da se doseže njihova višja učinkovitost. Potrebno pa je najti tudi vse tiste probleme, ki ogrožajo ali bi lahko v bodoče ogrožali učinkovito delovanje gospodarstva in

socialne, ter jih s primernimi ukrepi iz teh reform poskušati rešiti in jih izničiti v korist boljšega delovanja ekonomije kot celote.

Z natančnim pregledom ozadja oblikovanja predlaganih reform, predvsem ekonomskim okvirom, lahko nadalje analiziramo posamezne ukrepe, njihovo delovanje in vpliv na prihodnji razvoj Slovenije.

2.1 POLITIČNI OKVIR

Politične temelje za sprejetje okvira gospodarskih in socialnih reform za povečanje blaginje v Sloveniji je potrebno na nek način iskati že v samih začetkih nastanka slovenske države. To se pravi v obdobju, ko se je Slovenija osamosvojila in junija leta 1991 postala samostojna država. Takrat smo se večinsko odločili za formalni prehod od socialističnega sistema s planskim gospodarstvom in družbeno lastnino v tržno ureditev s tržnim gospodarstvom in zasebno lastnino. To je pripeljalo do procesa korenitega spreminjanja slovenskega političnega in gospodarskega prostora in prilagajanja novim tržnim razmeram. Tako je prišlo do velikih sprememb pri delovanju politike in političnem procesu odločanja, ki se je v celoti preneslo na slovensko oblast.

2.1.1 POVEZOVANJE SLOVENIJE Z EVROPSKIMI INTEGRACIJAMI

Vendar pa so bili glavni temelji oblikovanja in sprejetja gospodarskih in socialnih reform postavljeni veliko kasneje, ko so razmere v Sloveniji ter v EU narekovale korenitejše gospodarske in socialne reforme za vzdržen ter boljši prihodnji razvoj v družini držav EU. Tudi EU se je znašla na točki razvojnih problemov, zato so voditelji držav članic leta 2000 sprejeli Lizbonsko strategijo, katere glavni cilj je, da postane Evropa do leta 2010 najbolj konkurenčno, dinamično, ter na znanju temelječe gospodarstvo na svetu (Sporočila za javnost, 2007). Vstop Slovenije v EU s prvim majem 2004 in v Evro območje 1. januarja 2007 zahtevata od Slovenije spremembo razvojnih modelov, ter posvečanje politikam, za katere ima Slovenija še vso suvereno pravico odločanja. Tako je že sredi leta 2003 takratna vlada pod vodstvom Antona Ropa pričela s pripravami na oblikovanje Strategije razvoja Slovenije, ki pomeni prenos ciljev Lizbonske strategije v nacionalno okolje in na nek način predstavlja strategijo trajnostnega razvoja Slovenije. Prvi osnutek tega dokumenta za javno razpravo je vlada predstavila skoraj eno leto kasneje, junija 2004. Javna razprava se je po mesecu dni začela pri predsedniku vlade, nato pa nadaljevala z raznimi razpravami v javnosti (Strategija razvoja Slovenije, 2005, str. 50). Jeseni leta 2004 pa so se razmere na tem področju umirile zaradi parlamentarnih volitev v Sloveniji, ki so prinesle preobrat v slovensko politiko. Tako je v začetku decembra 2004 nastopila nova vlada pod vodstvom Janeza Janše.

2.1.2 STRATEGIJA RAZVOJA SLOVENIJE

Nova vlada pa je takoj nadaljevala delo na področju Strategije razvoja Slovenije. Tako je že konec decembra predsednik vlade imenoval strateški svet za gospodarski razvoj pod vodstvom Mića Mrkaića, ki je obravnaval vprašanja razvoja Slovenije v skladu s Strategijo razvoja Slovenije (Sporočila za javnost, 2007). Skoraj istočasno pa so voditelji držav članic EU prišli do sklepa, da rezultati Lizbonske strategije niso zadovoljivi. Zato so v EU predlagali nov začetek za zagon Lizbonske strategije in predlagali uvedbo nacionalnih akcijskih programov v vsaki državi, katerim bi pustili določeno fleksibilnost s katero bi upoštevali specifičnost in različnost posameznih držav. Junija leta 2005 je vlada sprejela Strategijo razvoja Slovenije, ki opredeljuje vizijo in cilje razvoja Slovenije, z odločitvijo o nadgradnji sedanjega razvojnega modela (Sporočila za javnost, 2007).

2.1.3 ODBOR ZA REFORME

Skoraj mesec dni kasneje je vlada imenovala delovno skupino »Odbor za reforme« in za njenega vodjo Jožeta P. Damijana iz strateškega sveta za gospodarski razvoj. Naloga odbora je bila priprava strokovno utemeljenih predlogov strukturnih reform in sprememb, s katerimi bi sledili ciljem in vizijam zapisanim v Strategiji razvoja Slovenije. Rok za pripravo izhodišč reform je bil postavljen na 30. september 2005, tako da je oktobra Odbor za reforme že predstavil prvi predlog ekonomskih in socialnih reform za povečanje konkurenčnosti slovenskega gospodarstva. Nato pa se je začela faza seznanjanja in usklajevanja teh predlogov na ločenih pogovorih in razpravah s parlamentarnimi strankami in raznimi interesnimi skupinami (gospodarstveniki, sindikati, socialnimi partnerji, študenti,...) do 20. oktobra 2005. Po tem pa se je Odbor za reforme reorganiziral in izvajal koordinacijo za izvedbo teh reform, vlada pa je vsem strankam in interesnim skupinam predstavila že spremenjene oziroma dopolnjene ukrepe, ki jih je odbor predlagal vladi po prvem krogu razprav in pogovorov (Sporočila za javnost, 2007).

2.1.4 SPREJEM OKVIRA GOSPODARSKIH IN SOCIALNIH REFORM

Vlada je nato 3. novembra 2005 sprejela Okvir gospodarskih in socialnih reform za povečanje blaginje v Sloveniji, ki zajema ukrepe za izvrševanje Strategije razvoja Slovenije na področju povečanja gospodarske rasti in zaposlovanja. Obenem pa je sprejela več sklepov za nadaljnje delo pri izvajanju reform (časovnica izvajanja ukrepov, ustanovitev vladne službe za koordinacijo, javni razpis za pripravo simulacije učinkov reform,...). S sprejetjem okvira reform se je mandat Odbora za reforme iztekel in ustanoviti se je morala Služba Vlade RS za usklajevanje in spremljanje izvajanja Strategije razvoja Slovenije. Služba bo tudi opravljala usklajevanje reformnih ukrepov iz sprejetega okvira, ter nudila strokovno pomoč pri pripravi zakonov in drugih predpisov. To službo pa bi vodil minister brez listnice, na položaj katere je bil 20. decembra 2005 imenovan Jože P. Damijan, ki je tudi vodil Odbor za reforme (Sporočila za medije, 2007). Za proces pogajanja med socialnimi partnerji je vlada tudi

sprejela sklep, da so tisti ukrepi, ki so vsebina socialnega dialoga, obravnavani kot predlog, oziroma stališče Vlade RS pri pogajanjih za sklenitev socialnega sporazuma (Sporočila za javnost, 2007).

2.1.5 SEZNANJANJE JAVNOSTI Z REFORMAMI

Po treh mesecih delovanja pa je minister Jože P. Damijan zaradi osebnih razlogov odstopil. Po njegovem odstopu je vlada konec marca 2006 imenovala Andreja Horvata za državnega sekretarja v Službi Vlade RS za razvoj (Sporočila za medije, 2007). Aktivnosti vlade so se nemoteno nadaljevale in tako se je pred poletjem zvrstilo 6, jeseni pa še preostalih 9 javnih razprav o predlaganih gospodarskih in socialnih reformah v različnih krajih po Sloveniji, s katerimi so skušali javnost seznanjati s spremembami in spodbuditi javno razpravo o reformah in aktualnih in žgočih temah, ter dvigniti njihovo razumevanje, obenem pa tudi dobiti predloge javnosti o morebitnih in dejanskih rešitvah v različnih regijah. Medtem pa je Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve začelo z javnimi razpravami po vsej Sloveniji o socialnem vključevanju, od Inštituta za ekonomska raziskovanja pa je Ministrstvo za finance prejelo izračune simulacij napovedanih gospodarskih in socialnih reform, ki so jih nekoliko kasneje tudi predstavili javnosti. Vlada RS pa je začela akcijo informiranosti z naslovom »Slovenija jutri« za boljšo obveščenost javnosti o reformah, ter izdala publikacijo »Slovenija jutri – država blaginje«. Vseskozi so potekale tudi druge aktualne razprave, predstavitve ter konference na temo sprejetih reform, ki se politično usklajujejo v okviru Partnerstva za razvoj, ki so jih aprila 2006 podpisale skoraj vse parlamentarne stranke (Sporočila za javnost, 2006).

2.2 EKONOMSKO OZADJE IN STANJE GOSPODARSTVA

Kot je bilo že v začetku povedano, je za sprejetje paketa gospodarskih in socialnih reform imelo večjo težo stanje celotnega gospodarstva, oziroma ekonomije kot celote, tako v Sloveniji kot tudi širše v EU. Šele podrobnejši pregled dejanskega stanja gospodarstva v Sloveniji, ter ekonomskega ozadja, kot so si ga predstavljali avtorji reform, bo dal jasnejšo sliko, zakaj je do predloga gospodarskih in socialnih reform sploh prišlo, ter tudi upravičenost posameznih ukrepov, s katerimi bi spremenili razvojni model Slovenije.

2.2.1 RAZMERE V SLOVENSKEM GOSPODARSTVU V ČASU NASTAJANJA REFORM

Pri prehodu iz socialističnega sistema v tržno gospodarstvo v začetku devetdesetih let je bilo potrebno izvesti korenite reforme za delovanje v povsem drugačnem politično-ekonomskem sistemu, kakršnega je poznala vsa zahodna Evropa. Reforme so potekale na prav vseh področjih delovanja države, vseeno pa so se najpomembnejše izmed njih izvedle prav na gospodarskem in socialnem področju. Potrebno je bilo torej prenesti prej družbeno lastnino v

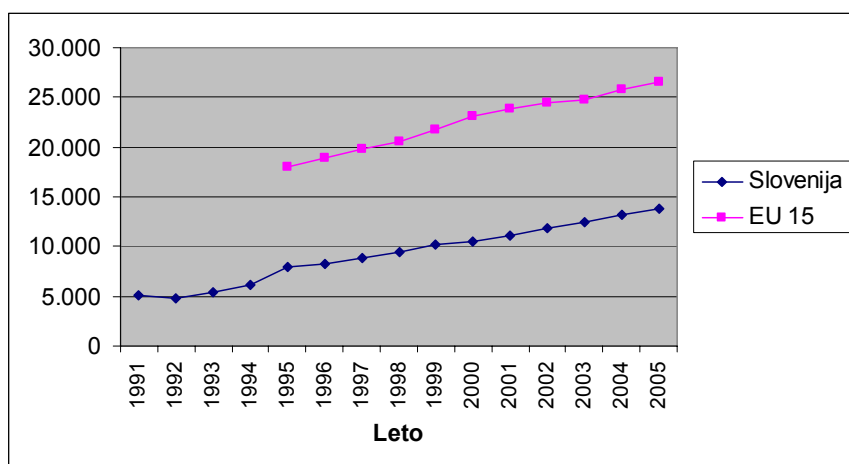
zasebne roke, poiskati nove trge zaradi izgube jugoslovanskih trgov, začeti proces prestrukturiranja gospodarstva, povečati vlogo podjetij in posameznikov pri gospodarskih in socialnih odločitvah, spremeniti sistem socialnih prejemkov, socialnega in zdravstvenega varstva, trga dela,... Vendar pa se Slovenija pri tem prehodu in izvajanju reform ni odločila za zelo hitre, drastične spremembe, ali zelo počasno pot, ampak je ubrala neko srednjo, postopno pot, da bi čimbolj ublažila negativne posledice te politično-ekonomske spremembe, obenem pa ne bi povzročali novih problemov s prehitrim prehodom.

Slovenija se je v tem tranzicijskem obdobju postavila na svoje lastne noge in poskušala prevzeti razvojni vzorec uspešnih tržnih gospodarstev, prilagojen našim razmeram. Po razmeroma veliki krizi v začetnih letih samostojnosti, se je trend obrnil in slovensko gospodarstvo se je počasi začelo prebujati ter razvijati. Po začetnih tranzicijskih težavah in kasneje uspešnem uveljavljanju tržnega gospodarstva, je Slovenija razmeroma hitro prešla v naslednjo stopnjo svojega razvoja, to je približevanje in prevzemanje razvojnih vzorcev, ki so veljali tudi za območje EU, kar je pomenilo boljši in hitrejši ekonomski razvoj.

2.2.1.1 MAKROEKONOMSKA SLIKA SLOVENIJE

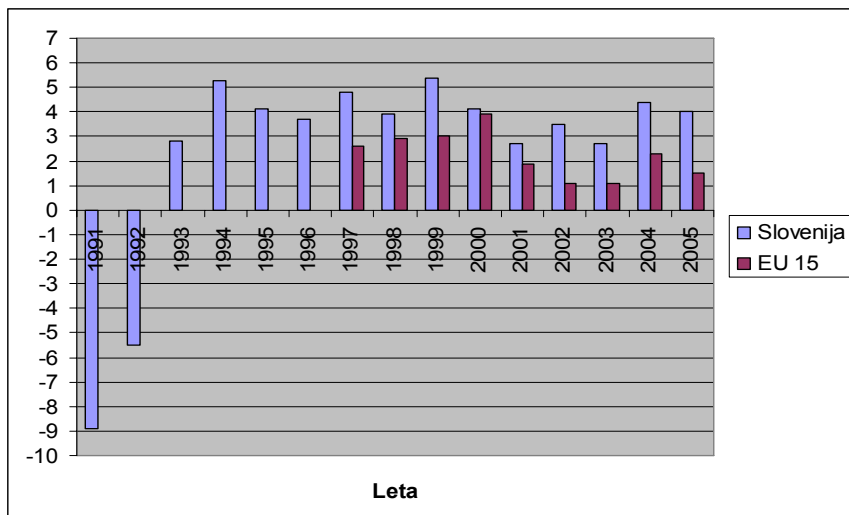
Zgoraj predstavljen trend slovenskega gospodarstva lahko zasledimo tudi pri natančnem pregledu gibanja temeljnih makroekonomskih kazalcev Slovenije. V nadaljnjem prikazu lahko vidimo pretekli razvoj oziroma sedanje gospodarsko stanje Slovenije, v primerjavi z razvitejšim delom EU, torej z EU 15. V prvi vrsti nam najbolj splošno sliko stanja gospodarstva v državi prikazuje raven BDP na prebivalca (glej Sliko 1) ter povprečne letne stopnje rasti BDP oziroma vsem bolj znana gospodarska rast na letni ravni (glej Sliko 2 na str. 7).

Slika 1: Povprečna raven BDP na prebivalca po tekočih cenah (v EUR) od leta 1991 do 2005

Vir: Podatki v Prilogi 2; lasten prikaz

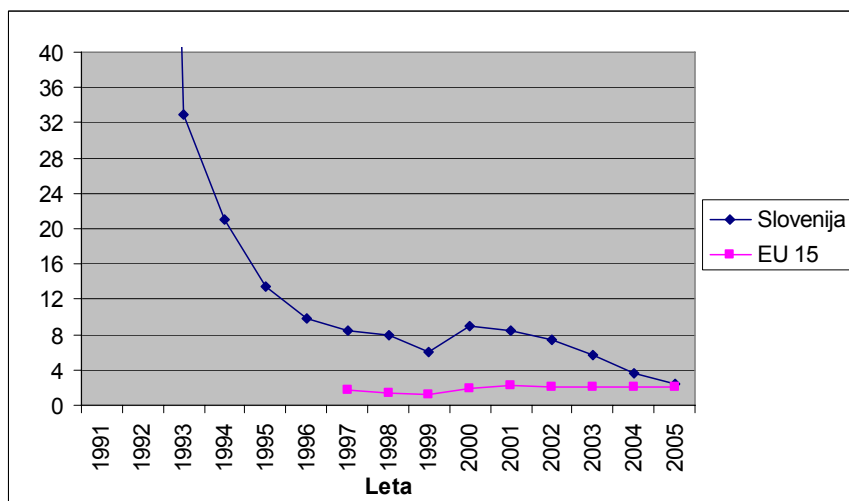
Slika 2: Povprečne letne stopnje rasti BDP (v %) od leta 1991 do 2005

Vir: Podatki v Prilogi 3; lasten prikaz

V sklop zgoraj omenjenih glavnih makroekonomskih kazalcev, ki prikazujejo realno gospodarsko stanje Slovenije, sodi tudi povprečno letno gibanje cen življenjskih potrebščin, oziroma stopnja inflacije (glej Sliko 3). Doseganje visoke stopnje stabilnosti cen je eden izmed Maastrichtskih konvergenčnih kriterijev za članstvo v Ekonomski in monetarni uniji (EMU) s skupno valuto Evro, ter znakov, da imamo stabilne makroekonomske razmere. To pa kažeta tudi podatka o razmeroma nizkem proračunskem primanjkljaju ter stabilnem javnem dolgu (glej Prilogo 8).

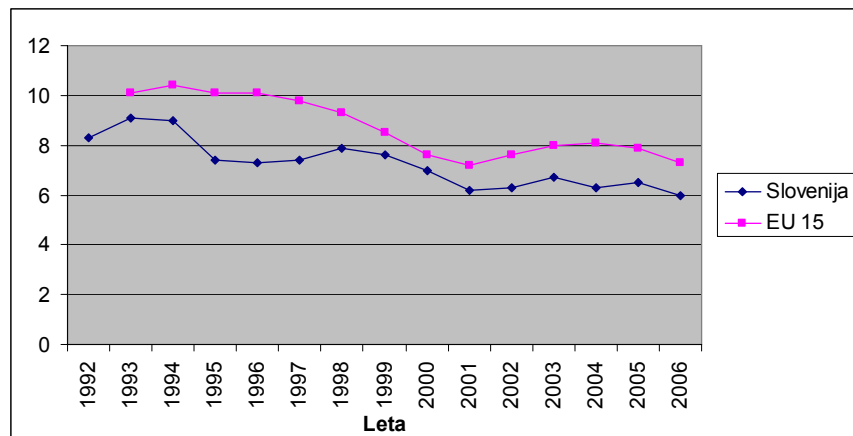
Slika 3: Stopnje inflacije (v %) od leta 1991 do 2005

Vir: Podatki v Prilogi 4; lasten prikaz

Podobno med temeljne kazalce gospodarskega stanja, oziroma razvoja vključujemo tudi povprečno stopnjo brezposelnosti. Ob tem pa je potrebno vzeti mednarodno primerljivo stopnjo anketne brezposelnosti po metodi ILO.

Slika 4: Povprečna stopnja anketne brezposelnosti po metodi ILO (v %) od leta 1992 do 2006

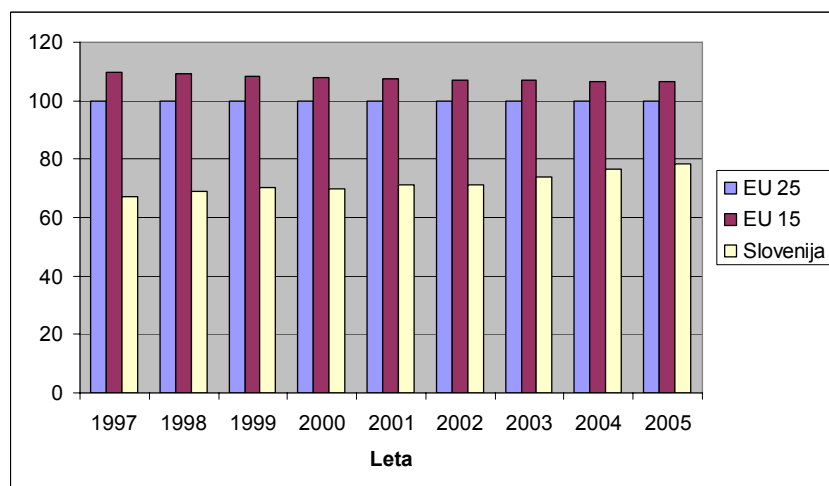

Vir: Podatki v Prilogi 6; lasten prikaz

V prilogi vsebovan prikaz gibanja povprečne stopnja registrirane brezposelnosti v Sloveniji (glej Prilogo 7) je omenjen predvsem zato, ker se iz njega lepo vidijo dvojne razmere na trgu dela. Sprva so prevladovala razmere nizke brezposelnosti v času pred osamosvojitvijo, torej v socialističnih časih, kasneje pa je prehod na tržno gospodarstvo prinesel drastično povečanje stopnje brezposelnosti glede na čase socializma.

V pregled gospodarskega razvoja Slovenije pa lahko poleg zgoraj predstavljenih kazalcev vključimo še različne druge kazalce. Tako je za program gospodarskih in socialnih reform zanimiv tudi pregled slovenske produktivnosti na zaposleno osebo v primerjavi s povprečjem v EU 15.

Slika 5: Indeks produktivnosti dela na zaposleno osebo (osnova je EU 25) od leta 1997 do 2005

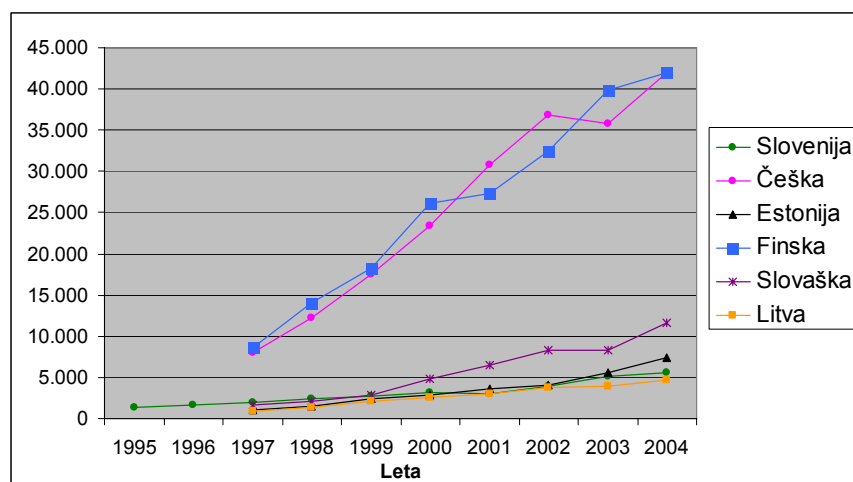

Vir: Podatki v Prilogi 11; lasten prikaz

Poleg produktivnosti pa je smiselno pogledati tudi vrednost tujih neposrednih naložb v Slovenijo ter nekatere druge države, predvsem v nove države članice EU, in Finsko. Le-te

namreč v Sloveniji radi vzamemo za zgled, kako reformirati nekatera področja ekonomskega razvoja.

Slika 6: Tuje neposredne naložbe po nekaterih državah (v mio EUR) od leta 1995 do 2004

Vir: Podatki v Prilogi 12; lasten prikaz

Gospodarsko stanje v državi lahko spremljamo tudi, prvič, s saldrom trgovinske bilance (glej Prilogo 9), kjer vidimo, da smo vseskozi imeli okoli 10% primanjkljaj v pokritosti uvoza z izvozom, ter drugič, s plačilno bilanco (glej Prilogo 10), ki zajema ekonomske transakcije med subjekti domačega gospodarstva ter tujine. Določeno sliko gospodarskega stanja pa nam pokažejo tudi npr. javni izdatki kot delež v BDP, namenjeni različnim področjem. Tako lahko vidimo, da Slovenija na nekaterih področjih zaostaja (glej Prilogo 13) in na drugih celo prehiteva (glej Prilogo 14) povprečje v EU 15.

2.2.1.2 ALISO REFORME NUJNE?

Če povzamem zgoraj predstavljena dejstva o stanju slovenskega gospodarstva v letih od osamosvojitve do danes, lahko zaključim, da je Slovenija, razen nekaj začetnih let samostojnosti, vseskozi dosegala višjo gospodarsko rast, ter nižjo stopnjo brezposelnosti, kot je bilo povprečje v »starih« članicah EU, torej v EU 15. Slovenija je tudi uspešno zmanjševala inflacijske stopnje in v zadnjih letih dosegla povsem primerljivo stabilno rast cen povprečja EU 15. Ugodno je tudi tako stanje proračunskega primanjkljaja in javnega dolga, kot tudi tujih neposrednih naložb. Slovenija dosega ugodne rezultate tudi na področju nekaterih javnih izdatkov, prav tako pa se v zadnjih letih zvišuje produktivnost dela na zaposleno osebo. Tako vidimo, da je Slovenija v zadnjih letih dosegla ugodno makroekonomske stanje, ter na nekaterih področjih dosegla ali celo preseгла povprečje v »razvitejšem« delu EU. Zato se lahko v prvi vrsti marsikomu zdi, da je Slovenija na pravi poti in da zato ne potrebuje kakšnih večjih reformnih procesov, ter se tako postavlja vprašanje, ali oziroma, zakaj so sploh potrebne korenite reforme na gospodarskem in socialnem področju.

Vendar pri pregledu vzrokov za sprejetje reform ne gre spregledati treh glavnih razlogov. Kot prvo, je postalo jasno, da bo zaradi različnega začetnega izhodišča za preboj med najboljše, potrebno izvesti korenite reforme, da bomo dosegali še boljše rezultate in s tem zmanjšali zaostanek, oziroma priključili korak z najboljšimi državami članicami EU. Poleg tega nas, kot drugič, v zadnjih letih na gospodarskem področju uspešno dohitevajo in celo prehitevajo nekatere vzhodnoevropske, nove države članice EU in tako, vsaj na nekaterih področjih, kažejo pravo sliko razvojno uspešnega gospodarstva. Ter kot zadnji, skoraj najpomembnejši, razlog je, da je potrebno zagotoviti boljšo prihodnost Slovenije in blaginjo njenih prebivalcev, ter dati odgovore na izzive prihodnosti, s katerimi se bodo soočile, ne samo Slovenija, ampak tudi druge države Evropske Unije. Tu mislim predvsem na upadanje rodnosti in povečanje življenjske dobe, ki prinašata za seboj probleme predvsem v socialnem in pokojninskem sistemu in je zato temu potrebno prilagoditi celotno gospodarsko in socialno področje, hiter razvoj nekaterih, donedavno še nerazvitih, držav oziroma regij sveta, ki zagotavljajo cenejšo delovno silo, to pa povzroča predvsem selitev tehnološko manj razvitih in delovno intenzivnih panog v te države, kar povzroča tudi povečevanje brezposelnosti na celotnem območju EU, na upadanje konkurenčnosti podjetij,...

2.2.2 POGLED AVTORJEV REFORM NA GOSPODARSTVO

Strokovnjaki, ki so sodelovali pri pripravi reformnih programov za prihodnji razvoj Slovenije, so mnenja, da je bilo v tranzicijskem obdobju za sprejetje okvira gospodarskih in socialnih reform doseženo razmeroma ugodno razvojno izhodišče. Menijo, da je Slovenija v preteklem obdobju postopoma zmanjšala zaostanek za povprečjem v EU (najbolj na gospodarskem področju, čeprav je to še vedno ključni zaostanek za EU) z najbolj stabilno gospodarsko rastjo med vsemi državami na prehodu in to brez večjih makroekonomskih in socialnih neravnovesij. Ohranjena naj bi bila sorazmerno ugodna raven socialne razvitosti nekje na povprečju EU, čeprav obstajajo področja, kjer so še nevarnosti (reforma socialnih sistemov), dosežena pa je bila tudi razmeroma visoka raven okoljske razvitosti, čeprav je v prihodnje potrebno posvetiti večjo skrb trajnostnemu razvoju, kot osrednjemu načelu prihodnjega družbenega razvoja (Strategija razvoja Slovenije, 2005, str. 15-18).

2.2.2.1 IZHODIŠČE ZA OBLIKOVANJE REFORM

Iz prikaza preteklih gospodarskih gibanj in ugotovitev v prejšnjem poglavju je razvidno, da makroekonomska slika Slovenije kot taka ni dovolj tehten razlog za sprejem programa gospodarskih in socialnih reform. Zato avtorji teh dejstev niso mogli vzeti za primeren razlog, temveč so morali najti, ter upoštevati neka druga izhodišča, ki bi lahko upravičevala sprejem reform za Slovenijo. In tu so imeli v mislih predvsem politično-ekonomske, ter družbene razmere. Tako so bili mnenja, da je dosedanji slovenski model politično-ekonomskega razvoja s seboj prinesel tudi nekatere slabosti, ki jih je nadalje potrebno nujno odpraviti, da se ohrani, oziroma še izboljša razvoj, ter blaginjo ljudi oziroma kakovost življenja. Te slabosti pa

obravnavajo kot temeljno izhodišče za oblikovanje gospodarskih in socialnih reform in so (Okvir gospodarskih in socialnih reform za povečanje blaginje v Sloveniji, 2006, str. 20-22):

- tranzicijska inercija, kar pomeni, da je težko obdržati stabilno gospodarsko rast, ki jo je Slovenija brez ekonomskih neravnovesij dosegala v preteklih letih;
- gradualistični pristop oz. postopnost sprememb, ki je bil temelj politično-ekonomske tranzicije v Sloveniji. Tako je slovenski gradualizem prekoračil mejo, ko postajajo razvojni stroški postopnosti večji kot njene koristi. Počasno prestrukturiranje gospodarstva, nizka tehnološka zahtevnost izvoza, šibka podjetniška dejavnost, itd. zmanjšujejo možnosti hitrejšega gospodarskega razvoja;
- upadanje globalne konkurenčnosti Slovenije, zaradi počasnosti sprememb in prestrukturiranja gospodarstva ter šibke razvojne politike, ki bi sledila ciljem Lizbonske strategije;
- Slovenija se je razvijala kot korporativistična družba, kar pomeni, da je za blaginjo ljudi odgovoren javni sistem socialne države s socialnimi partnerji (delodajalci in sindikati), manj pa podjetja in posamezniki. Na ta način se je doseglo ugodno stanje na socialnem področju, vendar je bila cena takšnega delovanja razmeroma visoka;
- tako kot EU se tudi Slovenija vse bolj sooča s problemom dolgožive družbe, kar ob naši slabi mednarodni konkurenčnosti vodi v probleme na proračunskem področju. Sedanji model medgeneracijske solidarnosti, ki vse bolj obremenjuje aktivno prebivalstvo, ter negativni demografski trendi lahko v bodoče korenito ogrozijo doseženo raven socialne blaginje;
- za Slovenijo je značilna tudi zelo velika birokratiziranost poslovnega okolja z raznimi zakoni in predpisi, ki omejuje gospodarski razvoj. Le-to pa omejuje tudi neučinkovita država, za katero se smatra kot glavnega akterja pri zagotavljanju gospodarske in socialne prihodnosti. Zato je potrebno vzpostaviti drugačno obliko države, bolj »vitko«, ki bo le ena izmed enakovrednih partnerjev pri zagotavljanju socialne varnosti, poleg posameznikov in podjetij.

Zaradi tega avtorji zavzamejo stališče, da je nujno potrebno izvesti korenite strukturne in razvojne reforme, ki bodo odpravile temeljne razvojne probleme, povečale globalno konkurenčnost, ter spodbudile razvojno politiko slovenskega gospodarstva. Po njihovem je potreben preboj strukturnih reform sodobne socialne države, ter reforma socialnih sistemov, ki bodo temeljili na večji odgovornosti posameznikov, v luči izogibanja socialnim problemom, ki lahko brez reform nastanejo. Nenazadnje pa se jim zdi potrebno reformirati tudi delovanje države, ter s tem zmanjšati njeno vlogo pri zagotavljanju socialne zaščite in birokratskem omejevanju spodbud za gospodarski razvoj, saj naj bi prav država postala vir novih razvojnih sposobnosti in priložnosti (Okvir gospodarskih in socialnih reform za povečanje blaginje v Sloveniji, 2006, str. 22).

Z vstopom v EU je Slovenija dobila nov institucionalni in razvojni okvir, tako da je uspešno obdobje tranzicije, ko je sama vodila vse razvojne politike, nadomestilo obdobje, ko bo svoje nacionalne cilje dosegala tudi v okviru skupnih evropskih politik, pravil in strategij (Strategija

razvoja Slovenije, 2005, str. 13). Vendar pa avtorji reform vidijo dvojni položaj Slovenije v EU, saj se je po vstopu Slovenija znašla na razvojnem razpotju in pred novimi izzivi. Tako je postala del razvitega sveta, ki ga kot celoto predstavlja skupnost držav članic EU. Po drugi strani pa je Slovenija s tem postala manj razvit del EU, zato se zdi nujno sprejetje določenih ukrepov in reform, s katerimi bi gospodarsko dohitevali in celo prehiteli razvitejše države članice EU (Program reform za izvajanje Lizbonske strategije v Sloveniji, 2006, str. 3).

2.2.2.2 ŠTIRJE TEMELJNI CILJI RAZVOJA SLOVENIJE

Zaradi zgoraj naštetih razlogov, ter izhodišč se po mnenju avtorjev zdi sprejetje gospodarskih in socialnih reform nujna naloga. Slovenija gradi svoj reformni proces, s tem pa tudi Okvir gospodarskih in socialnih reform na štirih temeljnih ciljih razvoja Slovenije (Strategija razvoja Slovenije, 2005, str. 18-20):

- Gospodarski, kot najpomembnejši cilj, kjer se je Slovenija zavezala, da bo v desetih letih preseгла povprečno raven ekonomske razvitosti EU in povečala zaposlenost v skladu s cilji Lizbonske strategije. S korenitimi reformami bi tako Slovenija postala ekonomsko dinamična, socialno dobro organizirana in prilagodljiva država, v kateri bi bil prostor za duhovno sproščeno, socialno in tehnološko inovativno družbo. Tako bi se povečala globalna konkurenčnost gospodarstva, dosegla višja inovativnost družbe, izboljšala socialna varnost, ter kakovost življenja ljudi.
- Družbeni, kot drugi najpomembnejši cilj, kjer se poskuša doseči izboljšanje kakovosti življenja in blaginje vseh ljudi. Predvsem mora biti omogočena možnost človeka za dolgo, zdravo in kakovostno življenje, ter ohranitev oziroma izboljšanje dosežene socialne varnosti. To pa je pomembno predvsem zaradi tega, ker smo ljudje nosilci razvoja. Pri tem imata izobraževanje in kultura s svojim pluralizmom in sožitjem različnih kultur zelo pomembno vlogo.
- Medgeneracijski in sonaravni, kjer se zasleduje načelo trajnosti, ki zahteva, da se potrebe današnje generacije zadovoljujejo na način, ki ne omejuje možnosti zadovoljevanja svojih potreb prihodnjim generacijam. Načelo trajnosti se poskuša doseči tako na gospodarskem in socialnem (vzdržno večanje možnosti za gospodarsko rast in blaginje, trajnost sistemov socialnega zavarovanja in javnega financiranja) kot tudi na okoljskem in prostorskem področju (upoštevanje nosilnosti okolja, prostora in naravnih virov pri organiziranju gospodarstva, infrastrukture, poselitve,...).
- Razvojni cilj v mednarodnem okolju, po katerem naj bi Slovenija postala prepoznavna in ugledna država v svetu, ki bo s svojo odprto in ustvarjalno družbo postala prostor za srečevanje sveta in kjer bodo želela poslovati najuspešnejša mednarodna podjetja. Svoj nacionalni interes naj ne bi postal ovira, ki bi nas zapiral pred svetom, ampak mora postati vir družbene dinamike ter socialnega kapitala. Prepoznavnost Slovenije mora temeljiti na lastnem razvoju ter prispevkih za razvoj globalne skupnosti.

2.2.2.3 VIZIJA GOSPODARSKE PRIHODNOSTI SLOVENIJE

Kakšne reforme oziroma model prihodnjega razvoja po mnenju avtorjev potrebujemo? Vizija Slovenije je, da postane socialno tržno gospodarstvo, zato rabi nov razvojni model, ki bo povezal bolj liberalno in tržno gospodarstvo z bolj gospodarsko učinkovito in prilagodljivo, toda socialno partnersko državo. Z reformami se poskuša doseči drugačno razmerje med ekonomsko učinkovitostjo trga in socialno odgovornostjo partnerske države, torej na celoviti reformi gospodarstva in socialne države. Takšen reformni proces pa nadgrajuje tudi vrednote in kulturo ljudi, saj si želijo sprememb, obenem pa se morajo tudi naučiti odločati ter sprejemati odgovornost za razvoj države (Strategija razvoja Slovenije, 2005, str. 21-24). Le-to naj bi se doseglo s tem, da bi se dosedanji gradualistični razvoj presekal s korenitim reformnim zasukom z velikopoteznimi reformami (Tabela 1). Same reforme se bodo izvajale v stabilnem makroekonomskem okolju, saj smo 1. januarja 2007 kot 13. članica EU vstopili v Ekonomsko in monetarno Unijo, s čimer smo se primorani držati Maastrichtskih konvergenčnih kriterijev (Program reform za izvajanje Lizbonske strategije v Sloveniji, 2006, Uvod).

Tabela 1: Dosedanji in nov model družbenega razvoja

Dosedanji razvojni model	Nova razvojna paradigma
Regulacija in birokratizacija trgov	Deregulacija in liberalizacija trgov
Omejevalno podjetniško okolje	Spodbujanje nastajanja in rasti podjetij
Dokajšnja zaprtost finančnih trgov	Odprtost finančnih trgov in konkurence
Državno-korporativistična lastniška sestava	Privatizirano gospodarstvo s praviimi lastniki
Nezadostna prilagodljivost trga dela	Večja prožnost trga dela
Kolektivni sistemi socialne varnosti	Individualne potrebe in odgovornost
Korporativizem velikih socialnih partnerjev	Odprto in široko partnersko sodelovanje
Birokratsko-hierarhični sistem javne uprave	Decentralizacija in javno-zasebno partnerstvo
Poudarek makroekonomskemu in socialnemu Ravnovesju	Poudarek trajnostnemu razvoju na temelju strukturnih reform in večje družbene dinamike

Vir: Okvir gospodarskih in socialnih reform za povečanje blaginje v Sloveniji, 2006, str. 23.

2.2.2.4 NAČINI DOSEGANJA PRIHODNJEGA RAZVOJA

Izvedba korenitih strukturnih in razvojnih reform se avtorjem zdi potrebna naloga z namenom, da bo lahko Slovenija dosegala boljše rezultate. S tem niso mislili le na hitrejšo gospodarsko rast, hitrejši ekonomski razvoj in doseganje višjega ekonomskega bogastva, temveč tudi povečanje zaposlenosti, celovito povečanje blaginje oziroma izboljšanje kakovosti življenja ljudi ter oblikovanje bolj dinamične in prilagodljive družbe. Povečati se želi tudi učinkovitost države, razvoj vseh regij ter zmanjšati socialna tveganja. Vse to pa naj bi bilo skladno z doseganjem načel trajnostnega razvoja (Strategija razvoja Slovenije, 2005, str. 9). Doseganje teh rezultatov pa bi prineslo nujen razvojni preboj v boljšo prihodnost Slovenije, ter dohitevanje gospodarsko razvitejših držav članic EU z ohranjanjem tradicionalno visoke stopnje socialne varnosti in zaščite (Okvir gospodarskih in socialnih

reform za povečanje blaginje v Sloveniji, 2006, str. 11). Za doseganje teh rezultatov pa bi bilo potrebno izvesti konkretne ukrepe, med katerimi so npr.:

- hitra rast izdatkov za R&R, ter vlaganje v človeški kapital bosta povečala zaposlenost, predvsem starejšega prebivalstva s programom aktivnega staranja. Povečala se bo tudi vključenost različnih starostnih skupin v izobraževalne procese (Strategija razvoja Slovenije, 2005, str. 48);
- zmanjšanje nadomestil in socialnih pomoči, kar bi spodbudilo ljudi za iskanje zaposlitve, ter povečalo njihovo aktivnost in pripravljenost za delo (Okvir gospodarskih in socialnih reform za povečanje blaginje v Sloveniji, 2006, str. 18);
- povečanje tujega (izvoz), kot tudi domačega povpraševanja (zasebno in investicijsko) (Strategija razvoja Slovenije, 2005, str. 49);
- razvoj visoko in srednje visoko tehnoloških panog;
- večja vlaganja v infrastrukturo;
- pripraviti spodbudnejše okolje za podjetništvo;
- liberalizacija in povečanje konkurenčnosti javnih gospodarskih služb (Okvir gospodarskih in socialnih reform za povečanje blaginje v Sloveniji, 2006, str. 20);
- narediti učinkovitejšo in cenejšo državo ter njen umik iz gospodarstva za povečanje učinkovitosti in rast produktivnosti podjetij (Okvir gospodarskih in socialnih reform za povečanje blaginje v Sloveniji, 2006, str. 20);
- s temi strukturnimi reformami se bo povišala gospodarska rast, s tem pa se bo dosegel višji standard in blaginja ljudi ter ohranila socialna država (Okvir gospodarskih in socialnih reform za povečanje blaginje v Sloveniji, 2006, str. 16),...

3 TEORETIČNA OPREDELITEV UVELJAVLJANJA TRGA

Trgi na določenem področju gospodarstva delujejo na podlagi koncepta svobodne konkurence in konkurenčnega »boja« poslovnih subjektov. Konkurenca med akterji pa povečuje njihovo konkurenčnost in učinkovitost delovanja na trgu. Uveljavljanje trga je tako pogojeno s posameznimi reformami, točneje s procesi privatizacije, liberalizacije, deregulacije, ter demonopolizacije, ki se nanašajo na določeno področje gospodarstva. Iz tega izhaja, da ta izraz pomeni tako vzpostavljanje novega trga, kot tudi izboljšanje, izpopolnjevanje in reformiranje delovanja že obstoječega trga.

Kot je videti, se pri uveljavljanju oziroma uvajanju trga v določenem gospodarstvu soočamo s kar nekaj temeljnimi procesi, oziroma pojmi, ki na takšen ali drugačen način opredeljujejo pojem uveljavljanja trga. Le-ti so namreč relevantni z vidika predmeta proučevanja, ter cilja diplomskega dela in se kot taki tudi pojavljajo skozi celoten predlagan program gospodarskih in socialnih reform. Zato je za boljše razumevanje tega procesa smiselno najosnovnejše pojme teoretično predstaviti.

Zgodovina različnih pogledov na delovanje trgov sega v daljno preteklost, toda glavne poglede na delovanje trgov je opisal Adam Smith v drugi polovici 18. stoletja. V svojem delu Raziskovanje o naravi in vzrokih bogastva naroda iz leta 1776, ki je ključno za sodobno ekonomsko teorijo, je predstavil dve temeljni načeli sodobne ekonomije. Prvo je načelo »homo economicus«, kjer je v ospredje postavljena ideja egoizma gospodarskih subjektov, kar pomeni da njihovi zasebni interesi omogočajo delovanje trga in njihova težnja, da z gospodarsko dejavnostjo poskušajo maksimizirati svoje zadovoljstvo in položaj v družbi. Drugo pa je načelo »nevidne roke«, ki pravi, da so cene, ter s tem konkurenca na trgu sposobne usklajevati ponudbo in povpraševanje in s tem, brez dodatnega poseganja države, usmerjati gospodarsko dejavnost (Tajnikar, 2003, str. 9). Tako sta ti dve načeli temeljni načeli pri svobodnem delovanju trga in konkurence v gospodarstvu. Toda do le-tega pa je v gospodarstvu, kjer država v takšni ali drugačni obliki posega vanj, šele potrebno priti z različnimi ukrepi, ki bodo uveljavili delovanje trga na posameznih področjih in s tem povečali ekonomsko svobodo gospodarskih subjektov.

1. Zgoraj omenjene gospodarske subjekte lahko delimo v dve skupini, kupce in prodajalce. Večina ljudi kot tudi večina podjetij se nahaja v obeh skupinah, ljudje kot kupci potrošnega blaga in prodajalci dela, ter podjetja kot prodajalci izdelkov in storitev in kupci dela, kapitala in materiala. Skupaj se obe skupini, kupci in prodajalci, srečata na trgu. Trg je torej zbir kupcev in prodajalcev, ki s svojim vzajemnim delovanjem zasledujejo možnost izmenjave. Trg tako predstavlja središče gospodarske dejavnosti (Pindyck, Rubinfeld, 1995, str. 10). Na trgu se torej z interakcijo med kupci in prodajalci odloča o prodajni in hkrati kupljeni količini posameznega blaga ter njegovi ceni. Delovanje trga temelji na principu recipročnosti, harmonije in sodelovanja, predvsem pa na temelju interesa, brez nekih posebnih zakonov (Prašnikar, 1999, str. 40).

2. Konkurenca je glavna značilnost trgov in lahko rečemo, da je miroljubna oblika nasprotovanja interesov vsakega posameznega gospodarskega subjekta, ki deluje na trgu. V splošnem pomeni konkurenca dinamični proces spopadov interesov, za katerega sta potrebna dva pogoja; prvič, morajo obstajati različni gospodarski subjekti, vsak s svojimi (nasprotujočimi) interesi, ter drugič, da ti gospodarski subjekti (bodisi kupci, bodisi prodajalci) lahko nadomeščajo drug drugega na trgu, na katerem delujejo (Tajnikar, 2003, str. 145). Subjekti si na trgu konkurirajo s ceno, zato govorimo o cenovni konkurenci, oziroma s kakovostjo ali reklamo, kar poznamo kot necenovna konkurenca (Prašnikar, 1999, str. 40).

3. Pojem konkurenčnost pa ima med različnimi ekonomisti zelo različne definicije. Tako Porter denimo poveže konkurenčnost podjetij z vlogo države oziroma okolja v katerem podjetja poslujejo. Tako so konkurenčne prednosti podjetij tiste, kjer le-te dosegajo boljše rezultate od konkurentov. Tako je konkurenčnost podjetja rezultat skupnega vpliva doseženih prednosti (Tinta, 2006, str. 2).

Po drugi strani pa Samuelson in Nordhaus (2002, str. 727) opredelita konkurenčnost kot stopnjo, po kateri proizvodi in storitve določenega podjetja konkurirajo na domačem trgu oziroma določene države na trgih drugih držav ali skupin držav. To je odvisno od različnih dejavnikov, tako cen inputov, proizvodjalnih stroškov, kakovosti, marketinga, kot tudi od relativnih cen domačih in tujih proizvodov in storitev, itd.

4. Liberalizacija pomeni zmanjševanje in odpravljanje vseh pravnih ovir za vstop podjetjem na prej zaščiten trg. Njen namen je torej omogočanje konkurence zasebnim podjetjem na prej monopolnem področju oziroma na trgu (Trtnik, 2004, str. 5). Torej pomeni liberalizacija proces prenehanja državnega poseganja v gospodarstvo in posledično odpiranje trga silam konkurence.

5. Pojem privatizacija se nanaša na zakonit in formalen prenos lastništva podjetij, ki so v celotni ali delni državni lasti, v zasebne roke oziroma k zasebnim lastnikom. Tako se pravice države pri nadzoru in odločanju v dotičnem podjetju zmanjšajo ali celo popolnoma odpravijo in se prenesejo v roke zasebnih lastnikov (Estrin, 1994, str. 3). Na ta način se spremeni struktura spodbud za management podjetja, ter poveča učinkovitost upravljanja in nadzora in poslovanja in konkurenčnosti podjetja (Vickers, Yarrow, 1989, str. 7).

V literaturi je moč zaslediti vrsto metod privatizacije podjetij. Med najpogostejše metode sodi prodaja z javno prodajo delnic, prodaja s privatno pogodbo, prodaja z javno dražbo, odkup s strani managementa in/ali zaposlenih, razdelitev delnic/vavčerjev prebivalstvu, prosta ali subvencionirana razdelitev delnic zaposlenim/managementu, povračilo premoženja prejšnjim lastnikom, dajanje koncesij zasebnemu izvajalcu,... Seveda se lahko v vsakem posameznem primeru privatizacije uporabi kombinacija različnih metod (Estrin, 1994, str. 34-35).

Vendar pa Tajnikar pravi, da sama prodaja državne lastnine ne pomeni tudi privatizacije, saj država na ta način res izgubi lastnino, toda na drugi strani za to zasluži denar. To pomeni, da državna lastnina dejansko ne bo izginila, ampak se spremeni zgolj način pojavljanja te lastnine. Tako opredeli dva prava načina privatizacije v obdobju tranzicije. Kot prvo pravi, da lahko državno lastnino odpravimo tako, da le-to podarimo, razdelimo oziroma prenesemo na druge lastnike. In drugič, da se izkupiček od prodaje državne lastnine prenese in porabi v okviru npr. pokojninske blagajne ali javnega zdravstvenega sistema, kjer dohodke enakopravno uživa veliko število prebivalcev (Tajnikar, 1991, str. 67-68).

6. Deregulacija je opredeljena kot nevmešavanje države pri upravljanju in nadziranju podjetij privatnega sektorja. Torej pomeni spreminjanje, zmanjševanje oziroma odpravljanje vpliva regulatornih organov na delovanje privatnih podjetij, ki so tako prepuščena delovanju trga ter načelom svobodne konkurence (Trtnik, 2004, str. 6).

7. Demonopolizacija je proces odpravljanja monopolne tržne strukture na določenem trgu. Monopol je opredeljen kot posebna oblika konkurence, za katero je značilno, da je v danem

trenutku edini proizvajalec in prodajalec proizvodov ali storitev na trgu, katere kupuje veliko število kupcev in za katere ne obstaja nekih dobrih nadomestkov. Kot je znano, monopolist, ker je edini in ima celotno kontrolo nad trgom, proizvaja manjši obseg proizvodnje, z višjimi stroški in pri katerem je zaračunana cena višja v primerjavi s konkurenčnimi razmerami na trgu (Tajnikar, 2003, str. 230, 256). Tako se s procesom demonopolizacije skuša doseči večja proizvodna in alokacijska učinkovitost, ter približati dogajanje na trgu konkurenčnim razmeram. Na ta način se tudi poveča blaginja ljudi, saj lahko kupijo večjo količino (raznolikega) blaga po nižji ceni.

8. Slednja dva instrumenta (deregulacija in demonopolizacija) sta se v zadnjem obdobju vse bolj usmerila k izboljšanju ekonomske učinkovitosti. Le-ta se v najsplošnejšem razume kot odsotnost zapravljanja, razsipnosti in neracionalne uporabe virov ali nasprotno uporaba ekonomskih virov, ki proizvedejo največjo možno raven zadovoljstva z danimi inputi in tehnologijo (Samuelson, Nordhaus, 2002, str. 318, 758).

9. Uveljavljanje trga pa se lahko doseže tudi s procesom uvajanja podjetniških konceptov v delovanje tako zasebnega kot tudi javnega sektorja. Tako je podjetništvo priložnost za podjetne ljudi, da uresničijo nastale poslovne ideje in s tem proces ustvarjanja nečesa novega, boljšega in vrednega (Antončič et al., 2002, str. 30). Podjetništvo povečuje konkurenco na trgu, ter v določenih primerih tudi ustvarja trg na določenem področju. Predvsem slednje se poskuša v zadnjem času vse bolj uveljavljati v delovanju javnega sektorja (javno zdravstvo, izobraževanje,...). Le-to se poskuša doseči s konceptom t.i. notranjega podjetništva. S tem se v matičnih podjetjih oziroma organizacijah poskuša doseči boljše poslovanje in trgu primernejše poslovne rešitve.

10. V Okviru gospodarskih in socialnih reform za povečanje blaginje v Sloveniji (2006, str. 5) je Damijan opredelil reforme kot proces, v katerem gre za spremembo temeljnih sistemskih parametrov z namenom povečanja učinkovitosti.

4 PRIKAZ UKREPOV PREDLAGANIH GOSPODARSKIH IN SOCIALNIH REFORM ZA UVELJAVLJANJE TRGA

Okvir gospodarskih in socialnih reform za povečanje blaginje v Sloveniji¹ je urejen po posameznih razvojnih prednostnih nalogah, ki so načrtane že v Strategiji razvoja Slovenije, in sicer na štiri razvojne prednostne naloge. Vendar bo sledeč prikaz ukrepov za uveljavljanje trga v okviru tega programa reform zaradi drugačnega predmeta proučevanja, ter preglednejšega prikaza razdeljen nekoliko drugače, točneje v tri tematske sklope. Kot prvo je bilo potrebno določiti, na katerih področjih naj bi se trg uveljavil, za tem pa na kakšne načine

---

¹ Vsakršno citiranje literature v celotnem četrtem poglavju se nanaša na omenjen dokument, torej na Okvir gospodarskih in socialnih reform za povečanje blaginje v Sloveniji, 2006, zato so v oklepajih navedeni le ukrepi in/ali strani.

naj bi do le-tega sploh prišlo. Nenazadnje pa je, kot nekakšen rezultat tega procesa, potrebno oblikovati tudi skupni prikaz vseh pozitivnih posledic ter učinkov, ki bi jih ukrepi reform povzročili.

4.1 PODROČJA UVELJAVLJANJA TRGA

V predlogih gospodarskih in socialnih reform je moč s podrobnim pregledom zaslediti, da naj bi se trg uveljavljal na številnih področjih, tako v samem gospodarstvu zasebnega in javnega sektorja, kot tudi v delovanju države oziroma javne uprave. Pregled področij sem smiselno razdelil v tri skupine, trg končnega in vmesnega blaga, trg proizvodnih faktorjev, ter storitve javnega sektorja, v katerih naj bi z različnimi ukrepi prišlo do takšnega in drugačnega uveljavljanja trga.

4.1.1 TRG KONČNEGA IN VMESNEGA BLAGA

Nekateri izmed ključnih ukrepov za uveljavljanje trga za hitrejši razvojni preboj Slovenije ter večjo učinkovitost in konkurenčnost podjetij, se nanašajo na trg končnega in vmesnega blaga, kjer le-ti posegajo na različna področja delovanja slovenskega gospodarstva ter države. Tako je ključno področje, na katerega se želi vplivati z vrsto ukrepov v tem sklopu, zagotovitev uspešnega delovanja zasebnega sektorja, ki mora postati gonilna sila gospodarstva in razvoja v državi. Predvsem je potrebno povečati konkurenčnost podjetij na globalnem trgu, ter izboljšati poslovno okolje oziroma podporno področje za podjetja (str. 45).

4.1.1.1 SPODBUJANJE PODJETNIŠTVA IN KONKURENČNOSTI PODJETIJ

Naloga države je, da z različnimi ukrepi posega na področje izboljšanja poslovnega okolja, ter podpora najuspešnejšim posameznikom z namenom, da postane to okolje podjetnikom, ter podjetjem najprijaznejše na svetu. Na ta način bi spodbudili nastanek podjetništva, zagotovili učinkovitost njihovega delovanja, ter dosegli višjo konkurenčnost naših podjetij v primerjavi s tujimi (Ukrep 10, str. 48). Podpore pa bi bili deležni tudi posamezniki ali podjetja, ki lahko s poslovnimi uspehi svojih projektov nacionalnega pomena in z vključenimi strateškimi usmeritvami države vplivajo na razvoj Slovenije ter svetovni trg (Ukrep 15, str. 55).

Na konkurenčnost pa se poskuša vplivati tudi z raznimi drugimi ukrepi. Tako se poskuša na eni strani povečati vlogo trga in izboljšati konkurenčnost trgov v Sloveniji s preprečevanjem monopolnih struktur na vseh področjih (Ukrep 11, str. 50), ter na drugi strani konkurenčnosti Slovenije v globalnem prostoru poslovnih lokacij s povečanjem privlačnosti za domače in tuje podjetne ljudi (Ukrep 12, str. 51).

4.1.1.2 JAVNO NAROČANJE IN JAVNO-ZASEBNO PARTNERSTVO (JZP)

Sprememba pa je nujna tudi na področju javnega naročanja, kjer se poskuša preprečiti neupravičeno dajanje naročil nekaterim posameznikom in vzpostavljanje kartelnih dogovorov med ponudniki. Vzpostaviti je potrebno trg z namenom, da tudi mala in srednja podjetja dobijo dostop do javnih naročil. Vse v luči povečanja konkurence med ponudniki (Ukrep 13, str. 52). Slovenija mora tudi bolj uveljaviti načela javno-zasebnega partnerstva (JZP), ki je v svetu postala že vsakdanja praksa. S temi ukrepi se poskuša vplivati na področje infrastrukturnih projektov, kjer se poskuša v večji meri pritegniti zasebni sektor v njihovo financiranje in upravljanje (Ukrep 42, str. 101).

4.1.1.3 PRIVATIZACIJA PODJETIJ

Tudi ukrepi na drugih področjih iz tega sklopa so neposredno ali posredno povezani z delovanjem zasebnega sektorja. Tako se s privatizacijo podjetij v neposredni državni lasti zasleduje cilj višje učinkovitosti, ter rasti produktivnosti teh podjetij (str. 61). Obenem pa se s tem ukrepom tudi uveljavlja trg na različnih področjih, kjer se prej zaradi državnega postavljanja pravil, ter poseganja v gospodarski sektor le-ta ni uspel vzpostaviti. Tako dva ukrepa posegata na področje usklajene privatizacije največjih gospodarskih družb v lasti države. Za te družbe je značilno, da imajo dokaj velik tržni delež na slovenskem trgu, poleg tega pa, kot veliki tržni akterji, tudi določen nacionalni interes. Kot glavne štiri družbe, ki jih je potrebno s skrbnimi ukrepi privatizirati, se štejejo NLB, NKBM, Zavarovalnica Triglav ter Telekom (Ukrep 21, str. 65, Ukrep 23, str. 70).

Poleg privatizacije teh največjih štirih družb v lasti države se z ukrepi poskuša vplivati tudi na področje privatizacije oziroma preglednega in postopnega umika paradržavnih skladov KAD in SOD iz upravljanja različnih podjetij. Tudi v tem primeru se poskuša doseči, da se podjetja bolj prepustijo delovanju samega trga, z namenom povečanja njihove učinkovitosti in konkurenčnosti na domačem in tujem trgu ter možnosti nadaljnjega razvoja podjetij (Ukrep 19, str. 62).

4.1.1.4 PODROČJE GOSPODARSKIH JAVNIH SLUŽB

Posebno področje, kjer je tudi potrebno izvesti korenit reformni proces, je sektor gospodarskih javnih služb, ki se nahaja v tem sklopu, zaradi njegove večje neposredne povezanosti s tem sklopom (privatizacija, narava blaga,...). Ukrepi so namenjeni predvsem ustvarjanju tržnih razmer v tem sektorju, kjer bi konkurenca povečala učinkovitost samega proizvodnega procesa oziroma ponudbe storitev. Obenem bi ponudniki v teh javnih službah tudi dvignili svojo konkurenčnost in bolj enakovredno nastopali nasproti akterjem v regionalnem oziroma svetovnem prostoru.

V Sloveniji je nujno, da se tržnim razmeram (tudi zaradi prilagajanja ter spoštovanja direktiv in pravil EU, ki smo jih prevzeli leta 2004) podredi celotno področje energetike (elektroenergetika, zemeljski plin, gorivo). Tudi v tem sektorju je potrebno zagotoviti privatizacijo podjetij ter jih prepustiti delovanju trga. Z ukrepi je potrebno vplivati na konkurenco med ponudniki, povečati trgovanje na debelo z uporabo tržnih prijemov, omogočiti konkurenčno oskrbo končnih odjemalcev, ter odpraviti neučinkovitosti, ki se pojavljajo na področju te panoge (Ukrep 24, str. 71, Ukrep 25, str. 73).

4.1.1.5 KOMUNIKACIJSKA, PROMETNA IN LOGISTIČNA INFRASTRUKTURA

Ukrepi se nanašajo tudi na ustvarjanje konkurenčnih razmer, tako na področju javne komunikacijske, kot tudi prometne in logistične infrastrukture. Tako je potrebno za izgradnjo konkurenčnih omrežij elektronskih komunikacij izrabiti vso komunikacijsko infrastrukturo v lasti nekaterih podjetij (Telekom, ELES, DARS, Slovenske železnice,...) (Ukrep 26, str. 74). Tudi na prometni in logistični infrastrukturi je potrebno zagotoviti konkurenco med ponudniki prometnih in logističnih storitev. Vse to v luči učinkovitejših ter kakovostnejših storitev, obenem pa bi izkoristili geostrateški položaj, kot konkurenčno prednost Slovenije (Ukrep 27, str. 75).

4.1.2 TRG PROIZVODNIH FAKTORJEV

Skozi zgodovino ekonomske teorije se vseskozi pojavljajo trije ključni proizvodni faktorji: zemlja, delo in kapital. Ti proizvodni faktorji so osnova za organiziranje poslovnega procesa. Zato je potrebno kar najbolj razviti, izpopolniti, ter organizirati v tržnih razmerah zgoraj našete faktorje, da kar najbolj učinkovito delujejo v procesu gospodarske dejavnosti. Tako v tem sklopu ukrepi za uveljavljanje trga posegajo na področje zemljišč, za podjetja potrebnega kapitala in tehnologije, ter v največji meri na področje zaposlenosti ter razvoja znanja.

4.1.2.1 PROIZVODNI FAKTOR ZEMLJA

Če najprej pogledamo področje proizvodnega faktorja zemlja, kot naravnega faktorja za začetek poslovnega procesa, lahko vidimo, da so ukrepi usmerjeni predvsem na povečanje ponudbe zemljišč nad dejanskim povpraševanjem za namene poslovne in stanovanjske rabe, ter pripravo ureditvenih načrtov v skladu s potrebami po urbanem prostoru. Ob tem pa se morajo na tem področju zagotoviti tržne razmere ter tudi to, da bi javni sektor učinkovito opravil vse potrebne dejavnosti, da poslovni subjekti prihranijo napore z nepotrebnim ukvarjanjem s pridobivanjem zemljišč (Ukrep 14, str. 53).

4.1.2.2 PROIZVODNI FAKTOR KAPITAL

Na področju kapitala je predvsem potrebno izvesti ukrepe za razvoj finančnega sektorja, ki mora dati ustrezno podporo umiku države iz gospodarstva, vendar je še vedno v pretežni

državni lasti. Tu je mišljena predvsem privatizacija finančnih družb, ter povečanje vloge portfeljskih vlagateljev. Nenazadnje pa je za ta proces potreben tudi razvit trg kapitala (Ukrep 22, str. 68). V ta sklop spada, po uspešnem umiku paradržavnih skladov KAD in SOD iz upravljanja podjetij, tudi njuno preoblikovanje. Tako naj se namesto upravljanja podjetij, poskrbi za njuno preoblikovanje v portfeljska vlagatelja, kjer bi imela kot glavno nalogo upravljanje finančnega premoženja naloženega v domače in tuje naložbe oziroma vrednostne papirje (Ukrep 20, str. 61).

4.1.2.3 TEHNOLOGIJA

Z ukrepi se poskuša vplivati tudi na razvoj, uporabo in prenos tehnoloških programov v podjetjih. Aktivnosti so usmerjene tako na spodbujanje tehnoloških projektov, ki lahko dvignejo tehnološko razvitost, ter konkretno pospešijo gospodarski razvoj Slovenije, kot tudi na prenos tujih tehnologij v slovensko poslovno prakso. Pospeševanje tehnološkega razvoja in povečevanje števila inovativnih podjetij je nujno z vidika dviga konkurenčnosti našega gospodarstva (Ukrep 30, str. 82, Ukrep 31, str. 84, Ukrep 33, str 88).

4.1.2.4 ZNANJE IN ZAPOSLENOST

Največ ukrepov iz sklopa proizvodnih faktorjev se nanaša na ustvarjanje, razvoj in pretok znanja, ter na trg dela in s tem povezano višjo zaposlenost ljudi. Ukrepe je potrebno naravnati v smeri povečanja usposobljenosti in izobraženosti ljudi, ter zagotavljanja kakovostnih delovnih mest za hitrejši gospodarski razvoj Slovenije (str. 77). Z ukrepi na trgu dela, ki se povezujejo še z ukrepi iz drugih področji, se poskuša zagotoviti predvsem višjo zaposlenost oziroma aktivnost ljudi, ter tudi bolj prilagodljive oblike zaposlovanja, ki naj bi zasledovale potrebe samih podjetij po delovni sili, brezposelnim pa omogočile vsaj kratkotrajen dohodek in zagotovitev določenih pravic, ki izhajajo iz zaposlitve. V tem sklopu so omenjeni le tisti ukrepi, ki neposredno posegajo na trg dela z namenom povečevanja zaposlenosti.

Ukrepi na področju izobraževanja so predvsem usmerjeni na sistem izobraževanja in usposabljanja, kjer je potrebno povečati konkurenco med vsemi izobraževalnimi institucijami in s tem uporabnikom zagotoviti kakovostne, učinkovite ter uporabne izobraževalne programe (Ukrep 28, str. 78). Poleg tega je potrebno zagotoviti tudi učinkovitost uporabe pridobljenega znanja, predvsem prenos v dejavnosti, ki omogočajo hitrejši gospodarski razvoj (Ukrep 29, str. 80).

Razvoj podjetij in s tem gospodarstva se poskuša poleg teh ukrepov spodbuditi tudi s tesnejšim povezovanjem univerz in gospodarstva. Z ukrepi je potrebno zagotoviti prenos znanja ter raziskav in mladih strokovnjakov iz univerz in raziskovalnih inštitutov v gospodarsko sfero, gospodarstvo pa mora nazaj posredovati svoje potrebe. S tem bi se omogočila višja raven znanja, ter dodana vrednost v samem gospodarstvu (Ukrep 32, str. 86, Ukrep 34, str. 90).

Ukrepi na področju trga dela so usmerjeni predvsem na povečanje aktivnosti in zaposlenosti ljudi, tudi občasne zaposlenosti (Ukrep 50, str. 112), ter za spodbujanje in povečanje prilagodljivih oblik zaposlovanja, v skladu s potrebami podjetij (Ukrep 54, str. 116). Oba ukrepa se povezujeta tudi z ukrepom, ki ustvarja dodatne možnosti zaposlovanja in aktivnosti brezposelnih oseb (Ukrep 59, str. 123). Ob tem se pojavljajo tudi ukrepi za omogočanje vseživljenjskega učenja, ki povečuje možnost posameznikov glede položaja na trgu dela in njihove zaposlenosti (Ukrep 52, str. 114). Na trg dela je potrebno posegati tudi z ustrezno politiko zaposlovanja, ki se mora povezovati z obstoječim programom aktivne politike zaposlovanja (Ukrep 51, str. 113). Ukrepi morajo zagotoviti trg dela, ki bo sposoben usmerjati zaposlene v dejavnosti, ki so v vzponu in so konkurenčna prednost slovenskega gospodarstva, ter zmanjšati negativen pojav tržnega gospodarstva, brezposelnost.

Spremembe so nujne tudi v plačni politiki in sistemu, ki prav tako posegata na trg dela. Predvsem so tu na udaru tisti ukrepi, ki spodbujajo in motivirajo zaposlene k boljšemu delu, ter omogočajo zaposlovanje brezposelnih (Ukrep 48, str. 110, Ukrep 49, str. 111). Urediti je potrebno tudi sistem štipendiranja mladih, ki mora bolj zasledovati potrebe in cilje gospodarstva (Ukrep 53, str. 115).

4.1.3 STORITVE JAVNEGA SEKTORJA

Delovanje države je poleg (ne)potrebne poseganja v gospodarstvo prisotno tudi v zagotavljanju določenih temeljnih storitev vsem prebivalcem, ki jih trg ne bi učinkovito izvajal (sistem socialnih transferov, pokojninski sistem in zdravstveni sistem). Vendar pa se v zadnjem času, z vse večjim spoznavanjem o učinkovitosti zasebnih akterjev na trgu s konceptom konkurence, vse bolj pojavlja težnja, da bi tudi v javnem sektorju deloma uveljavili trg, ter s tem povečali učinkovitost in racionalnost delovanja le-te.

V tem sklopu se največ ukrepov nanaša na delovanje sistema socialnih transferov, ter pokojninskega sistema, ki tudi posegata na trg dela. Vendar ti ukrepi posredno vplivajo na trg dela, torej najprej vplivajo na spremembe teh dveh sistemov v rokah države, ki šele nadalje posegata na trg dela, zato so uvrščeni v ta sklop, za razliko od ukrepov v prejšnji točki.

4.1.3.1 SISTEM SOCIALNIH TRANSFEROV

Ukrepe za spremembe sistema socialnih transferov je potrebno prilagoditi tako, da bo bolj pozitivno deloval na trg dela. Tako je potrebno določiti sistem denarnih socialnih pomoči in pravic, ki v dosedanjem modelu v veliki meri nestimulativno delujejo na prejemnike, predvsem na brezposelne, v smeri povečevanja zaposlenosti ter aktivnosti ljudi (Ukrep 59, str. 123, Ukrep 60, str. 125). Poenotiti je potrebno tudi zgornjo mejo nadomestil plač za primer odsotnosti z dela (Ukrep 57, str. 121).

4.1.3.2 POKOJNINSKI SISTEM

Tudi področje pokojninskega sistema je potrebno spremeniti, prav tako kot sistem socialnih transferov, v smeri povečanja aktivnosti na trgu dela. Z ukrepi se poskuša povečati spodbude za starejše ljudi, da dlje časa ostanejo aktivni (Ukrep 61, str. 126), ter razširiti pravice iz pokojninskega zavarovanja na nekatere »netipične« skupine (brezposelni, starejši, tudi študentje) aktivnega prebivalstva, ki opravljajo občasna dela (Ukrep 62, str. 127). Spremembe morajo zagotoviti predvsem socialno sprejemljivost, ter ekonomsko učinkovitost obveznega pokojninskega zavarovanja (Ukrep 63, str. 128).

4.1.3.3 ZDRAVSTVENI SEKTOR

Zagotoviti je potrebno tudi razvoj zdravstvenega sektorja v Sloveniji, saj je znano, da se v tem sektorju pojavlja nemalo problemov. Tudi v zdravstvenem sistemu je potrebno, kjer je le mogoče, uveljaviti trg ter s tem povečati učinkovitost, racionalnost, ter ekonomsko zdržnost sistema. Z raznimi spremembami se trg v tem sektorju uveljavlja na področju prilagoditev sistema obveznega zdravstvenega zavarovanja (Ukrep 66, str. 132), ter izboljšav dela izvajalcev javne zdravstvene službe (Ukrep 67, str. 134).

4.1.3.4 DELOVANJE JAVNEGA SEKTORJA

Trg se lahko vzpostavi tudi v delovanju javnega sektorja, kjer se poskuša doseči večjo učinkovitost ter racionalnost pri opravljanju nalog, z vpeljavo tržnih elementov v sistem (Ukrep 36, str. 92). Z ukrepi pa je mogoče spremeniti tudi predpise javnega sektorja, ki so neučinkoviti in ki morebiti zavirajo konkurenco in delovanje trga na določenem področju zasebnega sektorja (Ukrep 37, str. 94).

4.2 NAČINI UVELJAVLJANJA TRGA

Predlog reform poleg različnih področji, na katerih naj bi se uveljavil trg, zajema tudi načine, kako naj bi do uveljavljanja trga oziroma boljšega delovanja le-tega sploh prišlo. Tako namreč posamezen ukrep iz sklopa reform vsebuje dokaj natančne spremembe, ki so jih reformatorji predlagali, za učinkovitejše delovanje posameznega področja. Tudi ta pregled načinov uveljavljanja trga je razdeljen po enakih treh vsebinskih skupinah, kot je že bil uporabljen v predhodnem prikazu področij. Tu pa bodo za tista področja iz prejšnje točke (točka 4.1) po skupinah prikazani načini uveljavljanja trga.

4.2.1 TRG KONČNEGA IN VMESNEGA BLAGA

Kot smo že spoznali je za hitrejši razvojni preboj Slovenije in učinkovitejše, ter boljše delovanje zasebnega sektorja potrebno izvesti korenite reforme, ki se morajo nanašati

predvsem na spremembo delovanja in poseganja države v gospodarstvo. Država, ki slovi kot neučinkovit poslovni partner, naj na eni strani v čim večji meri izstopi iz neposrednega delovanja in upravljanja podjetij, po drugi strani pa naj pripravi učinkovit okvir delovanja, v katerem se bodo oblikovali trgi, na katerih bodo lahko poslovni subjekti svobodno delovali in se v celoti posvetili svoji temeljni dejavnosti.

4.2.1.1 SPODBUJANJE PODJETNIŠTVA IN KONKURENČNOSTI PODJETIJ

Za spodbujanje podjetništva in nastanek podjetij je potrebno vzpostaviti celovit sistem podpre (projekt Vse na enem mestu), ter izboljšati podporno okolje, ki naj bi postalo podjetniku najprijaznejše na svetu. Tudi proces izobraževanja je potrebno naravnati v smeri formalnega izobraževanja za podjetništvo na vseh stopnjah, poleg tega pa naj se zagotovi tudi strokovno in poklicno izobraževanje, ter izpopolnjevanje že zaposlenih. Najboljšim študentom in razvojnemu osebju je potrebno omogočiti izobraževanje na najboljših univerzah in podjetjih po svetu ter jih kasneje spodbujati k zaposlovanju v gospodarstvu. V samih podjetjih naj bi se uvajali različni modeli poslovne odličnosti. Delovanje države naj bo usmerjeno k spodbujanju ustanavljanja subjektov inovativnega okolja (inkubatorji, tehnološki parki, centri odličnosti,...), ter finančni podpori projektom in podjetjem, ki bi v teh centrih nastali (Ukrep 10, str. 48, Ukrep 15, str. 55).

Za doseganje boljše konkurenčnosti trgov na vseh področjih je potrebno zmanjšati vstopne ovire za nove ponudnike, ter odpraviti oziroma preprečiti nastajanje monopolnih struktur. Spodbujati je potrebno tudi ustanavljanje poslovnih con, obenem pa je potrebno spremeniti slovensko odpornost do naložb tujih (uspešnih) podjetij in pritegniti njihova vlaganja v Sloveniji. Za povečano število delovnih mest je potrebno tudi ustrezno usposobiti kader za dvig produktivnosti podjetij (Ukrep 11, str. 50, Ukrep 12, str. 51).

4.2.1.2 JAVNO NAROČANJE IN JAVNO-ZASEBNO PARTNERSTVO (JZP)

Za vpeljavo konkurence v sistem javnega naročanja, je potrebno v prvi vrsti spremeniti Zakon o javnih naročilih, ki mora zagotoviti preglednost postopkov, ter zagotoviti dostop do vseh informacij v zvezi z javnimi naročili. Potrebno je, da poenostavi postopke javnega naročanja in odpravi vsakršno možnost kartelnih dogovorov, tudi z vpeljavo kazni in sankcij v primeru kršitev na strani naročnikov in izvajalcev. To pa vpliva na razvoj konkurence med ponudniki. Pritegniti je potrebno tudi mala in srednje velika podjetja, kar bo še izboljšalo učinkovitost izvajanja naročil (Ukrep 13, str. 52).

Za hitrejšo vpeljavo javno-zasebnega partnerstva (JZP) v slovensko prakso je potrebno izvesti tri ključne ukrepe. Prvič je potrebno pripraviti in sprejeti ustrezno zakonodajo, drugič strategijo glede vloge in pomena zasebnega vlaganja in upravljanja infrastrukture ter drugega državnega premoženja, ter nazadnje je nujno potrebno vzpostaviti institucionalno podporo JZP. Zakonodaja mora določati tudi posebno obliko JZP, to so BOT projekti, kjer gre za

posebna, točno določena razmerja in ravnotežje interesov med javnim in zasebnim partnerjem. Tako kot pri javnih naročilih, mora tudi tukaj priti v veljavo pregleden, konkurenčen in nediskriminatorni postopek izbire, da lahko vsi zainteresirani akterji pristopijo k projektu (Ukrep 42, str. 101).

4.2.1.3 PRIVATIZACIJA PODJETIJ

Za privatizacijo štirih največjih gospodarskih družb v lasti države (NLB, NKBM, Zavarovalnica Triglav in Telekom) se predvideva v prvem koraku delna privatizacija z mešanim lastništvom po modelu 26XY, s 26% deležem v rokah države, ki ji daje moč veta na najpomembnejše odločitve, strateškimi lastniki X in finančnimi lastniki Y. Utemeljitev za takšen model privatizacije so predvsem možnost državnega veta, makroekonomski pomen, odklonilen odnos javnosti do popolne privatizacije, postopnost izvajanja,... Prva naloga države je, da pripravi strokoven in strateški privatizacijski program s postopki privatizacije in nato prične z javno kotacijo njihovih delnic na borzi, še preden se program privatizacije prične izvajati, saj daje to nekakšno jamstvo in upošteva pravice malih (zasebnih) delničarjev. Glavno vprašanje, ki ga morajo skrbno proučiti je, kakšna bo želena lastniška sestava oziroma kakšen delež podjetij bi prepustili strateškemu lastniku. V tem vmesnem času pa je potrebno, da uprava zagotovi učinkovito poslovanje in razvoj družb, da sprememba lastništva ne zmanjša njihove konkurenčnosti (Ukrep 21, str. 65, Ukrep 23, str. 70).

Tudi pri umiku države oziroma paradržavnih skladov KAD in SOD iz ostalih javnih družb, si je potrebno prizadevati za čimprejšnjo kotacijo družb na borzi. Sklada naj pripravita ustrezen načrt odprodaje svojih deležev v podjetjih tako domačim, kot tudi tujim vlagateljem v skladu s pravili organiziranega trga. Tako naj se skupen delež obeh partnerjev v posameznem podjetju omeji na 10%, ter tako poveča vlogo tržnih akterjev pri upravljanju podjetij. Izstop države je pomemben tudi pri nejavnih družbah, ker tako omogoči hitrejši razvoj malih in srednjih podjetij na ramenih zasebnih subjektov (Ukrep 19, str. 62).

4.2.1.4 PODROČJE GOSPODARSKIH JAVNIH SLUŽB

Tudi delovanje gospodarskih javnih služb na področju energetike je potrebno reorganizirati in v njih uveljaviti tržne elemente. Za doseganje teh ciljev je najprej potrebno uskladiti zakonodajo z direktivami EU glede tržne preobrazbe energetskega sektorja. V tem sektorju je nujno potrebno podrediti poslovanje podjetij tržnim pravilom in delovanju konkurence, ter odpraviti dogovorno ekonomijo. Ustvariti je potrebno možnost konkurenčnega nastopa dobaviteljev energije na eni strani, ter svobodne izbire dobavitelja vsem uporabnikom na drugi strani. Tudi za ta sektor je potrebno pripraviti ustrezen model privatizacije podjetij, ter določiti jasne razmejitve med tržnimi (oskrba) ter monopolnimi (infrastruktura) dejavnostmi, za katere je potrebno najti ustrezne načine upravljanja. Za lokalne gospodarske javne službe energetike je potrebno najti ustrezne načine povezovanja in integracije, z namenom povečevanja učinkovitosti (Ukrep 25, str. 73). Ti ukrepi pa se v večji meri nanašajo tudi na

področje elektroenergetike, kjer je potrebno izvesti tudi dva glavna ukrepa. Prvič, povečati borzno trgovanje z električno energijo, ter drugič, povečati število akterjev na trgu z oblikovanjem drugega stebra proizvodno tržnega dela. Poleg tega je potrebno odpraviti kritične neučinkovitosti z uvajanjem tržnih mehanizmov, in sicer prenehanje s subvencioniranjem ter določitev zahtevanega kapitalskega donosa podjetij (Ukrep 24, str. 71).

4.2.1.5 KOMUNIKACIJSKA, PROMETNA IN LOGISTIČNA INFRASTRUKTURA

Javno komunikacijsko infrastrukturo v lasti nekaterih podjetij je potrebno v celoti popisati, ter poskrbeti za njeno primerno trženje in oddajanje v upravljanje operaterjem elektronskih komunikacij pod konkurenčnimi pogoji (Ukrep 26, str. 74). Priložnost Slovenije pa je, da izkoristi geostrateško lego, ter izboljša prometno in logistično infrastrukturo, predvsem v povezavi s koprskim pristaniščem. Tu je potrebno predvsem organizirati sodoben logistični center, povečati kontejnerski terminal, ter odpraviti ozka grla v železniškem prometu v povezavi z Luko Koper. Potrebna je tudi posodobitev železniškega omrežja, ter logistične podpore na V. in X. koridorju, da lahko v celoti izkoristimo lego Slovenije kot tranzitne države, ter s tem izboljšamo našo konkurenčno prednost (Ukrep 27, str. 75).

4.2.2 TRG PROIZVODNIH FAKTORJEV

Tudi proizvodne faktorje je potrebno reorganizirati z večjo vpeljavo tržnih struktur. Tako se oblikovanje učinkovitega ter odprtega sistema, v katerem bodo imeli vsi zainteresirani akterji enake možnosti, bodisi do zemljišča, kapitala ali znanja, zdi ena izmed nujnih nalog. Poleg tega pa je s preprečevanjem nastajanja monopolnih struktur potrebno vplivati na uveljavljanje trga, kar povzroči večjo učinkovitost teh trgov, kot tudi celotnega gospodarstva.

4.2.2.1 PROIZVODNI FAKTOR ZEMLJA

Za povečano ponudbo je na trgu zemljišč potrebno spremeniti prostorsko in urbanistično politiko, ter povečati učinkovitost javnega sektorja, ki mora omogočiti sprotno zadovoljevanje potreb po zazidljivih zemljiščih. Pogoje (finančne, zakonske, urbanistične,...) je potrebno naravnati v takšni smeri, da se lahko nemoteno razvijejo nepremičninski trgi s konkurenčno ponudbo. To bo, z davkom na nepremičnine, povečalo izkoriščanje zazidljivih zemljišč, ter ponudbo cenovno ugodnih stanovanj. Poleg tega je potrebno odpraviti privilegiran dostop do zemljišč nekaterim posameznikom (Ukrep 14, str. 53).

4.2.2.2 PROIZVODNI FAKTOR KAPITAL

Pri umiku države iz gospodarstva je nujna naloga zagotoviti razvit finančni sektor. Potrebno je uskladiti zakonodajo z direktivami EU, izpeljati privatizacijo finančnih družb, povezovanje družb z zasledovanjem poslovnih interesov, ter povečati vlogo tega sektorja kot portfeljskega vlagatelja pri umiku države iz gospodarstva. Pomembno vlogo je treba dati tudi spodbujanju

ustanavljanja novih pokojninskih skladov, ter zakonski ureditvi za ustanavljanje skladov tveganega kapitala, hedge skladov, ter podobnih skladov za vlaganja sredstev v gospodarstvo. Poleg finančnega sektorja igra pomembno vlogo tudi razvit trg kapitala. Na njem je treba zagotoviti, da lahko portfeljski vlagatelji trgujejo z delnicami podjetij na organiziranem, likvidnem trgu (borzi) in s tem ocenjujejo delo uprav, ter dnevno oblikujejo vrednost podjetij. Poleg tega je potrebno spodbujati dodatne kotacije na borzi podjetij v lasti države, popolno informiranje o trgovanju, zagotoviti pregledno trgovanje z delnicami drugih podjetij, ter svežnji, znižati transakcijske stroške trgovanja, poenostavitev obdavčitve, spremeniti zakonodajo za varovanje pravic malih delničarjev,... (Ukrep 22, str. 68). V ta sklop ukrepov pa spada tudi preoblikovanje privatizacijskih skladov, ter predvsem KAD in SOD v portfeljske vlagatelje. Slednja se morata preusmeriti od upravljanja podjetij k upravljanju globalno razpršenih finančnih naložb. Pri tem je potrebno postaviti kar nekaj pogojev: umik iz »strateških« podjetij, priprava načrta spremembe portfelja, kjer naj bi premoženje vlagala predvsem v tržne vrednostne papirje, delež v netržnih pa bi bil omejen na 10% vrednosti portfelja (trgovanje s tržnimi papirji bi potekalo preko borze, z netržnimi pa s standardnimi postopki trgovanja),... (Ukrep 20, str. 63).

4.2.2.3 TEHNOLOGIJA

Za dvig tehnološke ravni v slovenskem gospodarstvu je potrebno zagotoviti spodbujanje tehnološkega razvoja v Sloveniji, ter prenos tehnologij iz tujine. Za hitrejši razvoj tehnologij je potrebno načrtovati in oblikovati tehnološke projekte, v povezavi med podjetij in institucijami znanja, ter nato izvajati razpise, kjer se bodo dodeljevala finančna sredstva podjetjem. Z večkratnim ocenjevanjem se bodo izbrali le najboljši projekti, ki bodo deležni sredstev in za katere se pričakuje polovična soudeležba podjetij. Vendar vse to potrebuje oblikovanje učinkovitega in preglednega mehanizma dodeljevanja finančnih sredstev. V času trajanja projekta je potrebno sprotno spremljanje izvajanja projekta, ter njegove učinkovitosti (Ukrep 31, str. 84). Prenos tujih tehnologij v Slovenijo bo pospeševala izmenjava strokovnjakov v podjetjih v sodelovanju z avstrijsko in finsko tehnološko agencijo. Poleg tega se sledenje tujim tehnologijam pospešuje tudi z ustanavljanjem tehnoloških predstavništev na tujem, predvsem v Silicijevi dolini v ZDA (Ukrep 33, str. 88). Tehnološka agencija Slovenije mora uvajati spodbude, ter pridobivati domače in tuje finančne vire za razvoj tehnoloških projektov (Ukrep 30, str. 82).

4.2.2.4 ZNANJE IN ZAPOSLENOST

Na področju izobraževanja, ter ustvarjanja znanja je potrebno sprejeti vrsto ukrepov. Preoblikovati je potrebno vse ravni izobraževanja v smeri večje naravnosti k povpraševanju in načelom konkurence. Slednje se poskuša doseči tudi s spodbujanjem ustanavljanja novih univerz (polovica naj bi bila zasebnih), visokošolskih zavodov, zasebnih zavodov, novih programov,... Na teh ravneh izobraževanja je potrebno vključiti osnovno znanje podjetništva, ter zaščititi študijske programe, ki imajo nek nacionalni pomen in jih ni mogoče podrediti

načelom povpraševanja. Vsekakor je potrebno najti ravnovesje med ponudbo izobraževalnih programov in potrebami trga dela in gospodarstva z decentralizacijo in deregulacijo sistemov, ter k rezultatom usmerjenimi programi. Ob tem je potrebno zagotoviti tudi (davčne) spodbude podjetjem za povpraševanje po znanju in inovacijah. V vseh izobraževalnih institucijah je potrebno vpeljati javno objavljeno vrednotenje in spremljanje kakovosti izvajanja programov, ter oblikovati spodbude za odličnost univerz. Sistem financiranja mora uveljaviti enostavnost pridobivanja, ter samostojnost zavodov pri razporejanju porabe finančnih sredstev v različne namene, ter omogočiti javno financiranje pod enakimi pogoji za javne in zasebne zavode. Povečati je potrebno tudi raziskovalno dejavnost na univerzah, ter javne izdatke za raziskave in razvoj. Učinkovitost izobraževalnih procesov se poskuša doseči tudi z mednarodno izmenjavo študentov in profesorjev, odpravo rabe angleškega jezika pri prenašanju znanja,... (Ukrep 28, str. 78, Ukrep 29, str. 80).

Za razvoj podjetij je pomembno tudi povezovanje in prenos znanja med univerzami in gospodarstvom. To se poskuša doseči s tremi glavnimi ukrepi: z zaposlitvijo 1000 podiplomcev in doktorjev v gospodarstvu za določen čas, dvigom izobrazbe že zaposlenih, ter pritegnitvijo strokovnjakov, ali kot nekateri pravijo, »možganov« iz tujine. Pri prenosu znanja iz izobraževalnih institucij v gospodarstvo je potrebno spodbujati ter sofinancirati izvajanje programov, raziskav in projektov, ki bodo nastali v sodelovanju s podjetij in so neposredno povezani z njihovo dejavnostjo in problematiko, ter bodo prispevali k inovacijam. Na ta način se poskuša vplivati na dvig konkurenčnosti med univerzami, ter s tem boljših projektov in znanja v podjetjih. Pri zaposlitvi mladih strokovnjakov v podjetjih za določen čas je potrebno zagotoviti večinsko sofinanciranje njegove plače in drugih prispevkov. V to pa mora biti vključeno tudi krajše usposabljanje v tujini, kar pomeni olajšan prenos tujih tehnologij v naša podjetja (Ukrep 32, str. 86, Ukrep 34, str. 90).

Kot že rečeno se vrsta ukrepov nanaša na trg dela z namenom doseči višjo zaposlenost in aktivnost ljudi, ter jim tako zagotoviti vsaj minimalno socialno varnost. Samo politiko zaposlovanja je potrebno narediti učinkovitejšo, kjer bodo imeli programi jasen namen, bodo skladni s konkretnim povpraševanjem po delavcih in bodo po potrebi oblikovani tudi glede na posebnosti in potrebe posameznih regijskih trgov. Povečati je potrebno tudi aktivnost teže zaposljivih kategorij (mladi, starejši, invalidi), zaposlovanja žensk, zlasti v povezavi s politiko dvigovanja rodnosti (subvencioniranje nadomestne in ponovne zaposlitve po končanem porodniškem dopustu), ter usposabljanja na delovnem mestu. Kot vse programe pa je tudi te potrebno primerno ovrednotiti z vidika učinkovitosti (Ukrep 51, str. 113).

Na strani brezposelnih oseb je le-te potrebno vključiti v programe pomoči pri iskanju zaposlitve, povečati učinkovitost pri posredovanju del z namenom usmerjanja brezposelnih v programe, kjer se najhitreje zagotavlja aktivnost, vpeljati kombinacijo delne zaposlitve in delne upokojitve, ter določiti jasna merila za obveznosti in vključevanje brezposelnih ljudi, ki prejemajo denarno pomoč, v sprejemanje zaposlitve (Ukrep 50, str. 112). Že zaposlene osebe je potrebno spodbujati k usposabljanju in s tem dvigu svojih možnosti na trgu dela.

Spodbujati je potrebno izvajanje programov svetovalnih središč za izobraževanje in učenje (ponovno vključevanje v formalno in neformalno izobraževane) odraslih, tudi na lokalni ravni, ter uveljaviti mednarodni standard »vlagatelji v ljudi« (vlaganje v izobraževanje in usposabljanje zaposlenih). Spodbude morajo biti usmerjene tudi na sama podjetja, ki vlagajo v izobraževanje in usposabljanje delavcev (zlasti za tiste brez izobrazbe ter na ogroženih delovnih mestih), tudi z uvedbo tretjinskega sofinanciranja s strani države, ali zaposlijo brezposelno osebo. Z vpeljavo modela »job rotation« se poskuša povezovati usposabljanje zaposlenih in za ta čas zaposlovanje brezposelnih (Ukrep 52, str. 114).

Za olajšanje zaposlenosti ljudi se predvideva uvajanje fleksibilnih oblik zaposlovanja s skrajšanim delovnim časom, opravljanjem začasnih, občasnih del (v nekaterih primerih lahko brez sklenitve pogodbe) in prostovoljnega družbeno koristnega dela, ter usklajevanje poklicnega in družinskega življenja. Ob tem je potrebno tudi povečati učinkovitost agencij za posredovanje delavcev, ter omejiti predpise v zvezi s poklici le na tista dela, ki predstavljajo določen javni interes. Pri posredovanju del je smiselno uveljaviti tudi koncept javno-zasebnega partnerstva z namenom povečevanja raznovrstnosti in kakovosti ponudbe. Posebne obravnave mora biti deležno študentsko delo, ki ne sme predstavljati nelojalne konkurence ostalim zaposlitvam, ampak mora biti most prenosa znanja iz univerz v podjetja, obenem pa mora zagotavljati določene pravice študentom. Ukrepi, ki prav tako vplivajo na delovanje trga dela, se dotikajo na preganjanje dela na črno, skrajšanje določenih odpovednih rokov, ter spodbujanja zaposlovanja invalidov (Ukrep 54, str. 116, Ukrep 59, str. 123).

Plačno politiko je potrebno spremeniti v smeri večje fleksibilnosti ter spodbujanja zaposlenih. Slednje je mogoče doseči z uveljavljanjem sistema udeležbe zaposlenih pri dobičku podjetij ter s spremembo sistema dodatka na delovno dobo v sistem dodatkov za stalnost. Zaposlene je mogoče motivirati tudi tako, da njihove plače rastejo skladno z rastjo njihove produktivnosti. Za plačni sistem v javnem sektorju je potrebno vzpostaviti ustrezna sorazmerja glede na zasebni sektor, v katerem morajo biti plače primerljive stopnje zahtevnosti del zaradi specifičnih faktorjev nekoliko višje (Ukrep 48, str. 110, Ukrep 49, str. 111). Na trg dela se poskuša vplivati tudi s sistemom štipendiranja mladih, kjer je potrebno razviti štipendijski sklad, ki bi ga sofinancirali tako država kot delodajalci in bi bil namenjen spodbujanju izobraževanja na deficitarnih področjih, ter nadarjenim posameznikom (Ukrep 53, str. 115).

4.2.3 STORITVE JAVNEGA SEKTORJA

Ukrepi v storitvah, ki jih zagotavlja javni sektor, so prav tako usmerjeni na uveljavljanje trga na vseh tistih področjih, kjer je možno, da učinkoviteje rešuje probleme kot delovanje pod okriljem države. Z vpeljavo tržnih mehanizmov in odpravo predpisov, ki zavirajo konkurenco, se poskuša doseči racionalizacija in učinkovitost izvajanja določenih javnih storitev. Država poskuša v tem sektorju vpeljati določene spodbude (sistem socialnih transferov, pokojninski sistem), ki bi pomembno vplivale na učinkovitost drugih trgov, predvsem trga dela.

4.2.3.1 SISTEM SOCIALNIH TRANSFEROV

S spremembami sistema socialnih transferov je tudi mogoče pomembneje vplivati na trg dela. V prvi vrsti je potrebno odpraviti nespodbudne elemente sistema denarnih socialnih pomoči, kjer je potrebno uvesti drugačen postopek ugotavljanja upravičenosti, ter aktivnosti prosilcev. Brezposelnim prejemnikom socialne pomoči je potrebno po določenem času zmanjšati te pomoči, če odklonijo ponujeno delo, tudi prostovoljno delo, čeprav je stopnja zahtevnosti nižja (Ukrep 59, str. 123). Določiti je potrebno tudi zgornjo mejo višine nadomestil plač v primeru odsotnosti z dela, v znesku najvišje pokojninske osnove, ter najvišjo skupno raven pokojninskih in invalidskih prejemkov (Ukrep 57, str. 121).

Spremeniti je potrebno merila za upravičenost do nekaterih socialnih pravic, točneje razlikovati med delovno aktivnimi in neaktivnimi prosilci, z nižjimi pravicami kot aktivni. Poenotiti je potrebno tudi sisteme dodeljevanja pomoči, kjer bi se podrobneje proučilo sistem povezanih pravic, ter lažje ugotavljanje upravičenost do nekaterih drugih pravic. V ta sklop spada tudi spodbujanje ponovnega zaposlovanja žensk po rojstvu otroka, vezanje regresiranja študentske prehrane na čas trajanja študija,... (Ukrep 60, str. 125).

4.2.3.2 POKOJNINSKI SISTEM

Tudi spremembe pokojninskega sistema so naravnane tako, da vplivajo na trg dela. Plačila prispevkov morajo pokriti tudi atipične oblike zaposlitve (študentje, brezposelni), ter zaposlitve za določen čas in občasna dela. Uvesti je potrebno tudi plačilo prispevka sorazmernega dejansko opravljenim delovnim uram in možnost zavarovanja za ožji obseg pravic (Ukrep 62, str. 127). Za povečanje zaposlovanja starejših ljudi je potrebno delodajalce oprostiti plačila (dela) prispevkov pri zaposlovanju teh skupin ljudi, ter bolj uveljaviti možnost kombiniranja aktivnosti in upokojitve. Lestvico bonusov je potrebno napraviti progresivno, maluse pa izenačiti glede na polno starost (Ukrep 61, str. 126). Smiselno bi bilo tudi podaljšati obdobje za določanje pokojninske osnove, ter hitreje vpeljati polno upokojitveno starost za ženske (61 let) ob izenačevanju nekaterih pogojev z moškimi (Ukrep 63, str. 128).

4.2.3.3 ZDRAVSTVENI SEKTOR

Tudi v sektorju javnih zdravstvenih služb je potrebno v vse večji meri vpeljati in uveljaviti mehanizme trga. Zdravstveno politiko, javne zavode, ter izvajalce javne zdravstvene službe je potrebo presojati na podlagi merljivih kazalcev, ter standardov za izkoriščenost vseh virov. Poleg tega je potrebno vzpostaviti tudi informacijsko podporo za načrtovanje, delovanje, ter spremljanje kakovosti, ter učinkovitosti izvajanja zdravstvenih služb. V več segmentih zdravstvene službe je potrebno uvesti cost-benefit analizo. Spodbujati je potrebno koncesionarstvo na primarni, ter sekundarni ravni zdravstva in tako decentralizirati velike sisteme in s tem vpeljati samostojnost in odgovornost za izvajalce zdravstvene službe.

Pomemben ukrep je tudi omejevanje povpraševanja po zdravstvenih programih in dolžine bolniškega dopusta in uskladitev socialnih pravic iz zdravstvenega zavarovanja, ki se navezujejo na ukrepe v sistemu socialnih pomoči in vplivajo na trg dela. Na vseh ravneh je potrebno zagotoviti stalen razvoj znanja in odpraviti uravnilovke v plačni politiki, ki destimulira zaposlene. V vodstvenih funkcijah je potrebno vnesti več menedžerskih prijemov, ki veljajo za zasebni sektor (Ukrep 66, str. 132, Ukrep 67, str. 134).

4.2.3.4 DELOVANJE JAVNEGA SEKTORJA

Delovanje (neučinkovitega) javnega sektorja je prav tako možno izboljšati z uveljavljanjem trga, v vseh sektorjih, kjer je to mogoče. Tudi v javnem sektorju je potrebno uvesti kazalce in sisteme informiranja, s katerimi se lahko spremlja učinkovitost in racionalnost njegovega delovanja, primerljivim tistim v zasebnem sektorju. Nujna je tudi vzpostavitev mehanizma presoje učinkov predpisov, predvsem z vidika vpliva na konkurenco, ter vpliva na zmanjšanje administrativnih ovir in bremen za podjetja. V vseh sferah javnega sektorja in vlade je potrebno določiti naloge in programe, ki se jih lahko prenese v enako dobro ali boljše delovanje zasebnemu sektorju preko privatizacije, koncesij,... Ta sklop zajema tudi večje uvajanje javno-zasebnega partnerstva na področju javnih storitev. Tudi proces zaposlovanja v javnem sektorju mora iti v smeri večje fleksibilnosti in krajših oblik zaposlovanja, izvedbe povečanega obsega ur z ustreznim nagrajevanjem, namesto novega zaposlovanja, izogibanju samodejnega zapolnjevanja delovnih mest, z namenom skrajšanja odzivnih časov javne uprave. Pri sprejemanju novih predpisov je potrebno zagotoviti tudi sodelovanje vse zainteresirane javnosti (Ukrep 36, str. 92, Ukrep 37, str. 94).

4.3 POSLEDICE UVELJAVLJANJA TRGA

Kakršenkoli skrbno načrtovan in uspešno izveden reformni proces za seboj potegne določene pozitivne učinke oziroma posledice. Nekatere izmed njih se pojavijo že v kratkem času, druge pa so vidne šele na dolgi rok. Tudi za predlog gospodarskih in socialnih reform se pričakujejo ugodni učinki, saj namreč vsak posamezen ukrep povzroča določene pozitivne učinke na posameznih področjih delovanja gospodarstva, sociale in same države. Šele skupek vseh teh posledic prinese želeni rezultat. Tako je logično, da na koncu tega prikaza ukrepov sledi nekakšen skupen prikaz vseh pozitivnih posledic uveljavljanja trga v okviru predlaganih reform, ki bi ga takšen proces imel za Slovenijo, njeno gospodarstvo in prebivalce.

Višjo gospodarsko rast in hitrejši gospodarski razvoj prinašajo reforme, ki posegajo na delovanje podjetij, oziroma na področje gospodarstva. Tako bodo razni mehanizmi spodbud omogočili, da bo prišlo do povečanja neto vstopa novih podjetij, kot tudi neposrednih tujih naložb v Slovenijo (str. 46). Reforme bi podjetjem prinesle lažje možnosti za širitev svoje dejavnosti, ugodnejše okolje za nove naložbe, s tem novo zaposlovanje in stalen razvoj svojih kadrov, dvig njihove produktivnosti,... Prav tako bi bilo podjetjem omogočeno večje

uveljavljanje inovacij in razvoj naprednih tehnologij, večje vlaganje finančnih sredstev v dejavnosti R&R (str. 85). Omogočen bi jim bil tudi lažji dostop do finančnih sredstev, tujih tehnologij in uporabnega znanja. To pa bi prineslo hitrejšo in bolj dinamično rast, ter ustvarjanje visoke dodane vrednosti podjetij. Z ukrepi bi se vplivalo tudi na pospešeno internacionalizacijo oziroma globalizacijo slovenskih podjetij (str. 88). Vse to bi prineslo večjo konkurenčnost podjetij in s tem gospodarstva. S privatizacijo, oziroma odprodajo državnih deležev v podjetjih, bi se dosegla večja ekonomska učinkovitost, ter racionalnost podjetij in javnih služb, ki bi bila tako bolj podvržena samemu trgu in delovanju konkurence. Na izboljšanje delovanja slovenskega gospodarstva v veliki meri vplivajo tudi posledice sprememb v javni upravi, kjer se poskuša doseči tako večja učinkovitost le-te, kot tudi samih zakonov in predpisov in zmanjšanje administrativnih ovir za podjetja (str. 94).

Pozitivne posledice prinašajo tudi reforme, ki vplivajo na trg dela in prinašajo višjo stopnjo zaposlenosti ljudi. Tako bi ukrepi in spremembe politik s tega področja prinesle večjo zaposlenost in aktivnost ljudi, ob učinkovitejšem zadovoljevanju povpraševanja po delu, ter posredovanju zaposlitev (str. 112). To bo prineslo zmanjšanje prehajanja v dolgotrajno brezposelnost in brezposelnost rizičnih skupin (mladi, študentje, starejši) (str. 113). V ta sklop sodijo tudi spremembe na področju socialnih pravic in nadomestil, ki zagotavljajo večjo socialno enakopravnost, ter varnost in pravičnost in še dodatno prinašajo višjo zaposlenost in aktivnost ljudi, med drugim težje zaposljivih starejših oseb, kot tudi pridobivanja določenih socialnih pravic nekaterim atipičnim skupinam zaposlenih (mladi, študentje, brezposelni) (str. 127). Ukrepi bi zagotovili tudi dolgoročno finančno in socialno zdržnost pokojninskega in zdravstvenega sistema (str. 128, 133). V slednjem bi prišlo tudi do povečanja učinkovitosti sistema, ter večjega obsega in kakovosti zdravstvenih storitev (str. 134).

Na trg dela spadajo tudi ukrepi, ki posegajo na področje izobraževanja in ustvarjanja znanja in s tem prinašajo višjo izobrazbeno raven prebivalstva. Reforme na tem področju bodo prinesle učinkovito ustvarjanje, pretok in uporabo znanja, s tem pa višjo izobrazbeno raven v podjetjih, pritok novega znanja v gospodarstvo (tudi iz tujine) in povečanje števila novih delovnih mest (str. 87). Z večjim povezovanjem izobraževalnih institucij in gospodarstva, bi se izboljšal tudi pretok znanja in strokovnjakov iz univerz in raziskovalnih institucij v gospodarstvo, obenem pa bi se vzpostavila tudi obojestranska komunikacija, kjer bi podjetja vplivala na raziskave in univerzam posredovala potrebe gospodarstva. Na takšen način bi se povečala učinkovitost raziskav (str. 90).

Kot lahko iz zgornjega prikaza pozitivnih posledic vidimo, se z uveljavljanjem trga v okviru gospodarskih in socialnih reform generalno gledano zasledujeta dva glavna cilja: višja gospodarska rast ter zaposlenost ljudi. To pa je tudi razumljivo, glede na to da je okvir gospodarskih in socialnih reform za povečanje blaginje v Sloveniji narejen kot implementacija Lizbonske strategije v slovenske gospodarske in politične razmere ter prostor.

5 PREGLED JAVNIH RAZPRAV O PREDLAGANIH REFORMAH

Iz številnih javnih razprav in diskusij je bilo moč zaslediti, da je celotna javnost podpirala idejo reform in sprememb na vseh področjih, ki bi naredile Slovenijo uspešnejšo, ter jo približale najrazvitejšim državam Evrope. Vendar pa so obstajali različni pogledi na to, kako, oziroma na kakšen način naj bi to dosegli. Kot pravi Berčič (Repovž, 2006a) je ekonomija eksaktna veda, ki je podvržena različnim interpretacijam, kar je razlog, da se za eno stvar oblikuje vrsto različnih mnenj. Tako so se med strokovnjaki, politiki, gospodarstveniki, različnimi interesnimi skupinami, ter širšo javnostjo oblikovala številna stališča o pozitivnih ter negativnih posledicah, v prejšnji točki predstavljenega, uveljavljanja trga v okviru gospodarskih in socialnih reform.

Po mnenju Berčiča (Repovž, 2006a) je bila Slovenija v drugačnem položaju, kot so bile države Vzhodne Evrope, ki so izvajale tako radikalne reforme, in bi lahko razvojni zaostanek zmanjšala z drugačnimi ukrepi. Kritiko na celotni reformni program pa je podal tudi Lahovnik (Brajer, 2006), ki je rekel da le-ta ne vsebuje potrebne analize koristi in stroškov, za razliko od posameznih ukrepov, ki pogosto narekujejo vzpostavitev, včasih nesmiselne, takšne analize v praksi. Tako naj ne bi bilo jasno, kakšne koristi bodo reforme prinesle različnim interesnim skupinam. Pojavilo se je tudi mnenje Kešeljevića (2006), ki je zavrnilo razlago neoliberalistov o nasprotju med trgov in državo, s tem ko je menil, da uveljavljanje trga v okviru reform zahteva večji institucionalni nadzor nad delovanjem posameznih trgov. To pa naj bi v končni fazi prineslo večjo in ne manjšo vlogo države.

5.1 TRG KONČNEGA IN VMESNEGA BLAGA

S tega področja je največ javnih polemik povzročil predlagan model privatizacije slovenskih podjetij. V ta sklop spadajo tudi razprave o privatizaciji slovenskih bank, oziroma konkretno naše največje banke, NLB. Pojavila so se tudi stališča o najprimernejšem modelu privatizacije elektrogospodarstva. Iz javnih mnenj je bilo mogoče zaslediti podporo dvigu konkurenčnosti gospodarstva, večji vlogi javno-zasebnega partnerstva in boljšemu izkoristku prometne in logistične infrastrukture.

1. Konkurenčnost slovenskega gospodarstva. Vahčič (2006) je menil, da bi bilo potrebno vzpostaviti konkurenčne pogoje, oziroma odpraviti monopole na vseh trgih. Poleg tega se mu je zdela nujna vzpostavitev trga nakupa in prodaje podjetij kot institucije dinamičnega gospodarstva, kjer bi tisti akterji, ki se spoznajo na podjetje pridobili lastništvo. Vse to pa naj bi prineslo večjo inovativnost ter hitrejšo rast podjetij.

2. Javno-zasebno partnerstvo. Reforma tega področja naj bi, po besedah soavtorja tega področja Rajka Pirnata (Na pot reform smo krenili zelo odločno, meni Horvat, 2006), v

prakso prinesla številne prednosti, od boljših storitev, do boljše izrabe denarnih, človeških, materialnih in drugih virov.

3. Privatizacija slovenskih podjetij. Med največje zagovornike privatizacije je sodil eden izmed avtorjev reform Damijan (2006), ki je pravil, da so glede na izkušnje zasebna podjetja učinkovitejša, produktivnejša, ter proizvajajo kakovostnejše proizvode po nižji ceni kot primerljiva državna podjetja. Samo s privatizacijo naj bi po njegovem mnenju dobili »sproščeno« gospodarstvo, kar nam bi nadalje prineslo potrebno inovativnost ter tehnološki preboj. Glede smiselnosti privatizacije podjetij pa se je vrsta vprašanj zastavljala Berčiču in Aristovniku (2006). Spraševala sta se, ali so slovenska podjetja neučinkovita zaradi državne lastnine, ali pa so ta podjetja državna ravno zaradi neučinkovitosti. Spraševala sta se tudi, ali bi lahko sprememba lastništva prinesla večjo učinkovitost podjetij, ali pa bi bila za to potrebna prisotnost konkurence na trgu ne glede na lastništvo, saj po njunem mnenju sama privatizacija ne prinese večje konkurence v panogo, ampak jo poveča zgolj vstop novih konkurentov. Mnenja sta bila, da podjetjem, ki ne delujejo v konkurenčnem okolju, prodaja državne lastnine ne more prinesiti večje učinkovitosti, ampak se lahko le-to doseže zgolj z oblikovanjem konkurenčnega okolja. Prav tako podjetja, ki so izpostavljena (mednarodni) konkurenci ne morejo pridobiti veliko s privatizacijo, saj so že tako učinkovita, kot zahteva konkurenca.

Privatizacijo pa je podpiral tudi Mrkaić (2006), vendar v še bolj radikalni obliki. Pravil je namreč, da predlagan model privatizacije (formula $26xy$) povzroča dve ključni težavi. Kot prvo, naj bi se na ta način dopustilo, da ima država še vedno kontrolni delež v podjetjih in prevlado politike nad gospodarstvom, ter vplivanje na poslovanje podjetij. Zato je predlagal, da bi vsako leto prodali nekaj podjetij v celoti in se izognili državnemu kapitalizmu. Drugo težavo je videl v tem, da bi država določala prednostne naloge, če bi obdržala kontrolni delež v podjetjih. Birokrati in politiki tako naj ne bi sledili interesom potrošnikov, ampak bi predvsem zasledovali interes maksimiranja svojih lastnih koristi. Trdil je, da ni bilo nobenih empiričnih dokazov, da bi tuji lastniki povzročali škodo v podjetjih, še posebej, če za podjetja v tuji lasti veljala enaka regulativa kot za domača. Temu je nasprotoval Senjur (2006) z ugotovitvijo, da je za gospodarstvo dobro, če ima podjetje v Sloveniji tudi sedež. Pravil je, da je, predvsem pri omrežnih dejavnostih, nujna prisotnost tujih podjetij, vendar se mu je zdelo pomembno, da je med konkurenti tudi vsaj eden močen domači konkurent. Menil je, da bi bila brez teh konkurenca na slovenskem trgu bistveno nižja. Vendar pa se je strinjal z dejstvom, da naj se država neposredno ne vmešava v gospodarstvo, ampak skrbi zgolj za ustrezno regulacijo (Jenko, 2007). Nasprotniki prodaje podjetij tujim lastnikom (Lorenci, 2006) so mislili, da bi s tem ukrepom poleg samega gospodarstva v tuje roke prišlo tudi njihovo razvojno jedro. Menili so, da podjetja vzdržujejo razne raziskovalne ter izobraževalne institucije, ki bi potemtakem izgubile na pomenu in bi sedanji poudarek na izobraževanju naravoslovcev postav vprašljiv. Ob tem pa bi takšna podjetja tudi postala zgolj podružnice brez lastnega razvoja, zato zagovarjajo, da uspešna podjetja ostanejo v čimvečji domači lasti.

4. Privatizacija bank oziroma NLB. Tudi tu je svoj pogled predstavil Damijan (Lorenci, 2006), ki je glede privatizacije banke NLB menil, da se mu ideja po kateri bi država ostala večinska lastnica, oziroma bi se oblikoval slovenski holding lastnikov, ne zdi primerna, saj bi to močno omejilo njeno učinkovitost ter prineslo neoptimalno poslovno politiko. V zvezi s tem je videl težavo, da bi takšna lastniška sestava onemogočila strateški prodor banke na tuje trge. Vendar pa se mu je zdelo pomembno, da bi država obdržala potreben kontrolni delež, del delnic pa bi uvrstila na borzo. Kotacija na borzi naj bi po njegovem mnenju zagotovila preglednost poslovanja in ustrezen pritisk trga na učinkovitost poslovanja. Med zagovornike je sodil tudi Senjur (Jenko, 2007), ki je zagovarjal mnenje, da država ne more ostati lastnik bank, če bo hotela postati regionalno finančno središče, saj tuje banke ne bodo hotele imeti za lastnika naših velikih državnih bank. Ob tem je pravil, da je samo v Sloveniji težko najti kupce za velika podjetja, saj je naš kapitalski trg premajhen. Seveda se je po drugi strani v javnosti pojavljalo mnenje (Repovž, 2006), da bi se s prodajo NLB tujemu lastniku Slovenija odpovedala tako bančnim in finančnim poslom, kot tudi dobičku, ki ga banka prinaša, saj banka dosega dobre rezultate. Teza o državnem lastništvu banke pa je bilo podkrepljeno tudi z ugotovitvijo, da ima NLB vpogled na precejšen del slovenskega gospodarstva, s tem ko imajo lastniki banke pomembne informacije o podjetjih, ki so njeni klienti. Nasprotnikom tujega lastništva bank je odgovarjal Masten (2007) z dejstvom, da bi imela tuja centralna banka z nepopolnimi informacijami in pristojnostmi, ter odgovornostmi pri nadzoru banke ravno toliko skrbi, kot jih ima slovenska. Poleg tega pa bi tuje zahodne centralne banke zahtevale tudi vzpostavitev strožjih standardov vrednotenja kapitala.

5. Privatizacija elektrogospodarstva. Po besedah Tomšiča (2006) bi bilo najprej potrebno izvesti ločitev delov elektrogospodarstva na monopolni del, ki nosi veliko rento, ter na tržni del, kjer bi dobiček dobil zasebni kapital, ki bi odločal o naložbah. Predlagal je privatizacijo HSE, vendar brez Dravskih elektrarn, ter tržnega in tranzitnega monopola, po formuli $26xy$. Vendar je vodstvo HSE temu nasprotovalo, saj naj bi bilo težko upravljati manj dobičkonosne elektrarne, ter se odločati o novih (velikih) naložbah. Poleg tega pa so bili mnenja, da bi moral rentni presežek pripadati državi. Svoj pogled na ta ukrep je izrazil tudi Tajnikar (2007), ki je menil, da bolj kot privatizacijo sektorja proizvodnje elektrike potrebujemo privatizacijo elektrodistribucije, kjer bi strateški partnerji s svojim znanjem in izkušnjami spremenili podjetja po najboljših zgledih, ter omogočili izrabo strateške lege Slovenije med centralno Evropo in jugom oziroma vzhodom. Pri privatizaciji proizvodnega dela pa je podobno kot Tomšič podpiral nastanek dveh stebrov, ter je nasprotoval privatizaciji Dravskih elektrarn, ter ostalih »draguljev« elektroenergetskega sistema in je predlagal prodajo slabših proizvajalcev oziroma »peska«, kot jih je imenoval. »Dragulji« v slovenski lasti bi se lahko povezali v holding, ki bi bil konkurenčen na evropskem trgu, saj je po njegovem mnenju danes konkurenca evropska in celo svetovna, zato nastajanje velikih podjetij v elektrogospodarstvu ne more temeljiti na monopolni moči, ampak na konkurenčnih prednostih.

6. Prometna in logistična infrastruktura. Predstavniki podjetij iz teh sektorjev (Kranjec, 2006) so izrazili mnenje, da je za večjo konkurenčnost Slovenije potrebno izkoristiti

geostrateško lego Slovenije, ter izboljšati za to potrebno infrastrukturo. Tako so izrazili bojazen, da bi ob povečanju tovora sedanja infrastruktura (predvsem železniška) povzročila ozko grlo in bi se del tovora lahko prenesel na okoliška pristanišča drugih držav. Hkrati pa so bili veseli dejstva, da je dobila transportno-logistična dejavnost nacionalni pomen v sklopu reform, saj mora večjemu ladijskemu tovoru slediti tudi Slovenija. Tako se jim je zdelo nujno potrebno zagotoviti dodatne zmogljivosti v Luki Koper s podaljšanjem obstoječega terminala ali gradnjo tretjega pomola, ter s izgradnjo ustrezne železniške infrastrukture. S tem pa bi se po njihovem mnenju odprla vrata za transportna in špediterska podjetja ter ponudnike storitev pristanišču. Temu mnenju pa se je pridružil tudi predsednik uprave Luke Koper (Grča, 2005), ki je poudaril, da v Luki že sedaj odklanjajo tovor zaradi pomanjkanja skladišč, ter premajhne prepustnosti, kar naj bi ob nadaljnjem odpiranju trga daljne Azije in vzhodnoevropskega trga prineslo slabši konkurenčni položaj Slovenije.

5.2 TRG PROIZVODNIH FAKTORJEV

V sklop trga proizvodnih faktorjev sodijo področja, ki so ena izmed socialno najbolj občutljivih in imajo veliko družbeno zaledje, študente in delavce. Zato ni presenetljivo, da se je v javnosti iz tega sklopa največ razprav vrtelo ravno okoli predlaganih reform izobraževanja in zaposlovanja oziroma trga dela. V slednje sodijo tudi različna mnenja glede študentskega dela. Poleg tega pa se je v javnosti pojavilo tudi nekaj mnenj glede tehnološkega razvoja Slovenije ter večanja vlaganj države v dejavnosti R&R.

1. Tehnološki razvoj. Za njegovo pospešitev je Česen (2006) predlagal oblikovanje učinkovite povezave med znanstveno-inovatorsko sfero ter gospodarstvom, predvsem z oblikovanjem borze znanja in novosti, ki bi omogočila oblikovanje in usmerjanje znanja za potrebe slovenskega gospodarstva. Poleg tega pa bi morala biti borza odprta v svet za potrebno izmenjavo znanja s tujino. Glede pritoka tujega tehnološkega znanja v Slovenijo je svojo tezo predstavil tudi Lahovnik (2006), ki je menil, da bi morala Slovenija z ustrezno imigracijsko politiko pritegniti mlade tuje strokovnjake iz vzhodnoevropskih držav. Tako bi po njegovem prepričanju rešili nekaj problemov, kot npr. zapolnitev vrzeli med izobraženimi kadri naravoslovno-tehničnih smeri, rešitev neugodnih demografskih gibanj, zagotovitev stabilnosti pokojninskega sistema. Vendar je rekel, da je potrebno tem strokovnjakom ponuditi ustrezno družbeno okolje za njihov razvoj.

2. Vlaganja v dejavnosti R&R. Predlagan ukrep za povečanje državnih sredstev v te namene pa je naletel na odpor (Česen, 2006), saj naj ta ukrep ne bi prinesel večje rasti, predvsem zato, ker država naj ne bi tako dobro in učinkovito usmerjala teh sredstev, kot jih lahko zasebni sektor. S tem se je strinjal tudi Polanec (2005), ki je poleg tega razloga navedel tudi zasledovanje drugačnih ciljev države. Vendar je menil, da podjetniški podatki kažejo, da večji izdatki za R&R povečujejo produktivnost podjetij.

3. Izobraževanje. Avtorji reform (Č(akš), 2005) so med prednostni najpogosteje navajali dvig konkurenčnosti, kakovosti in prilagodljivosti študijskih programov, spodbujanje motivacije za študij ter večja sredstva za izobraževanje. Z reformo naj bi se dosegla tudi večja usklajenost izobraževalnih programov s potrebami družbe, kjer bi se morale tiste fakultete (npr. humanistične), ki neposredno ne sodelujejo z gospodarstvom bolj potruditi pri privabljanju študentov. Na drugi strani pa so največji nasprotniki te reforme, predstavniki študentov (Škerl, 2005), menili, da bi predlagana reforma prinesla veliko škodo na kakovosti študija. Nasprotovali so ideji, da bi bilo visoko šolstvo prepuščeno delovanju trga, saj so menili, da bi tako morali vsi akterji v visokem šolstvu imeti popolne informacije, zato bi bilo potrebno ustanoviti agencijo za zagotavljanje kakovosti. Vendar je po drugi strani Matej Kovač (2006) izrazil dvom, da naj bi ukrep vrednotenja institucij resno pripomogel k boljšemu informiranju učence glede študijev. Menil je tudi, da bi s takšnimi informacijami težko zagotovili skladnost med izobraženci in potrebami na trgu dela. Rozman (Bošnjak, 2005) pa je dejal, da je nujno potrebno ustanoviti ustrezne institucije za vrednotenje kakovosti univerz, saj se v javnosti pogosto pojavljajo neutemeljene izjave o nizki kakovosti naših univerz. Na ta način pa bi se lahko vključile tudi v mednarodne institucije za preverjanje kakovosti.

Nastajanje več univerz, tudi zasebnih, bi bilo po mnenju Šušteršiča (Č(akš), 2005) potrebno predvsem zaradi večje konkurence, izbire in kakovosti šolstva. To pa bi prineslo študentom večjo izbiro programov ob zagotovljenih standardih kakovosti. Podobnega mnenja je bil tudi minister Zupan (2007), ki je menil, da so manjše univerze bolj konkurenčne, fleksibilne in raziskovalne. Zakrajšek (Čakš, 2006) pa je bil mnenja, da morajo biti v šolskem sistemu tudi zasebne šole, ki bi vlagale v šolski sistem več denarja. Poleg tega je spodbujal tudi konkurenco med mlajšimi, bolj zagnanimi in starejšimi, nekoliko neaktivnimi učitelji, kar bi prineslo napredovanje šolstva. Uvajanju tržnih elementov in ustanavljanju zasebnih šol pa je nasprotoval tajnik sindikata izobraževanja Štrukelj (2006), ki je trdil, da bi takšna ureditev povzročila razvijanje zasebnih šol na račun javnih, kar bi povzročilo večje razslojevanje med šolajočo se mladino, ki izhaja iz različnih socialno-ekonomskih okolij. Izjavil je tudi, da raziskave niso potrdile, da bi kakovost javnega šolstva dvignile prav zasebne šole (Čakš, 2006). Glede zasebnih šol je Tajnikar (Kontler – Salamon, 2006) menil, da bi le-te kadrovsko šibke institucije s kakovostno dvomljivimi programi prevzemale študente kakovostnejšim javnim šolam. Šimenc (Čakš, 2006) je bil mnenja, da država ne bi smela podpirati zasebnih šol, temveč se mora izboljšati javno šolstvo, če meni, da ni učinkovito. Svoj delež so dodali tudi študentje in strokovnjaki (Čakš), ki so menili, da v Sloveniji težko zagotovimo ustrezen znanstveni kader za toliko univerz. Dvom v zasebno šolstvo pa je izrazil tudi Svetlik (Čepin Čander, 2005), ki je rekel, da nima smisla, da se ista količina sredstev deli med več univerzami. To bi bilo smiselno le, če bi zasebne univerze pridobile dodatna sredstva. Mislil je, da je Slovenija premajhna, da bi se lahko uveljavil tržni visokošolski sistem. Miha Ulčar iz študentske organizacije (Škerl, 2005) je menil, da bi večja konkurenca med univerzami, prisilila zasebne univerze v njihovo večjo marketinško dejavnost, da bi privabile študente. Zato je dvomil, da bi svoja finančna sredstva vlagali v kakovost programov.

Po mnenju Vahčiča (Čepin Čander, 2005), lahko nove univerze nastanejo tudi s povezovanjem študijev, ki že sedaj nastajajo v nekaterih regijah kot posledica potreb gospodarstva. Poleg tega pa bi se po njegovem mnenju fakultete ustanovile tudi z odpravo ovir za rabo angleškega jezika, kar bi privabilo tako tuje profesorje, kot tudi študente. Vendar je Matej Kovač (2006) menil, da poleg tega ukrepa oziroma ukrepa odprave monopola slovenščine kot učnega jezika, v reformnem programu manjka ukrep »uvoza« tujih študentov in profesorjev. Menil je, da bi za takšen ukrep nujno potrebovali razne spodbude, ki bi takšen kader privabil v Slovenijo (štipendije, visoke plače,...). Le-to pa bi omogočilo tudi doseganje višje kakovosti študija v Sloveniji.

Študentje (Škerl, 2005) so bili kritični do reformatov tudi glede zaposljivosti, saj so menili, da bi se morala država bolj ukvarjati s tem, krivdo pa so valili tudi na izobraževalne ustanove, zaradi neustrezne razdelitve študentov po fakultetah, ki nato povzročajo probleme zaposljivosti določenih kadrov. Predlagali so vključitev gospodarstva v izobraževalni sistem, raziskave in vseživljenjsko učenje. Prav tako pa tudi v štipendiranje, kjer bi podjetja morala biti vzpodbujena za tak ukrep.

4. Trg dela oziroma zaposlenost. Tu je bila najbolj na udaru fleksibilna ureditev trga dela. Glede tega ukrepa sta vrsto prednosti navedla Domadenikova ter Redkova (2006). Menili sta, da bi večje zaposlovanje dosegli z odpravo reguliranja delovnega časa, ter zaščite skupin zaposlenih, saj naj bi ravno zaščita zaposlenih zmanjšala njihovo konkurenčnost na trgu dela, ter onemogočala zaposlovanje. Na ta način bi se podjetja lažje prilagodila trenutnim razmeram na trgu, ter tako povečala učinkovitost, s tem pa zaposlenost, produktivnost, konkurenčnost,... Navedli sta pet razlogov v prid fleksibilnosti trga dela. Kot prvo, naj bi prožnejša ureditev povečala produktivnost. Drugič, takšna ureditev naj bi zmanjšala obseg sive ekonomije oziroma diskriminacijo družbenih skupin, ki so najbolj ogrožene (ženske, starejši, iskalci prve zaposlitve,...). Nadalje bi fleksibilnost povečala koristi trgovinske liberalizacije, saj bi se gospodarstvo lažje ter hitreje prestrukturiralo zaradi lažjega zaposlovanja in odpuščanja delavcev. Zaposlitev ljudem omogoča usposabljanje, ter tako povečuje človeški kapital, kar povečuje njihovo konkurenčnost na trgu dela. Kot zadnje pa naj bi se olajšalo zaposlovanje mladih po končanem šolanju. Vendar sta na koncu poudarili, da je regulacija trga dela potrebna, vendar zgolj v takšnih okvirih, ki bi podjetjem puščala možnost prožnega najema dela. Ukrep fleksibilnega trga dela je razumel tudi novinar Kovač (2005), ki je na primeru razložil, kako mora globalni trg reševati potrebe po delavcih. Izjavil je, da mora delodajalec v primeru padca povpraševanja po proizvodih hitro odpuščati, ter temu ustrezno prilagoditi delovne naloge. Tak ukrep pa v času konjunktore omogoča obraten proces, torej hitrejše zaposlovanje.

Največji nasprotniki predlaganih reform so bili sindikati (Gačša, 2005), ki so poudarili, da ukrepi odpirajo vrata v revščino, saj naj bi se korenito znižale pravice zaposlenih. Krivdo so valili na delodajalce, ki ne zaposlujejo brezposelnih, predvsem težje zaposljivih oseb. Menili so, da bodo delavci dosegli boljše rezultate, le če bodo varni v zaposlitvi, kar pa jim

fleksibilna ureditev ne more prinese. Predsednik zveze svobodnih sindikatov Semolič (Matejčič, Zagorac, 2005) je menil, da bi lažje odpuščanje delavcev znižalo njihovo socialno varnost, obenem pa se tudi ne bi povečala zaposlenost. Krivdo je valil tudi na delodajalce, saj naj bi bili prav oni razlog, da brezposelne osebe postanejo neaktivne, zato je tudi nasprotoval ukrepu, kjer bi neaktivnim brezposelnim določili drugačen status kot aktivnim. Na te očitke je odgovarjal Polanec, ki je rekel, da kljub lažjemu odpuščanju ne bo prišlo do povečanja brezposelnosti, saj naj bi se le povečala prožnost trga dela, kar bi tudi prineslo večjo prizadevnost zaposlenih. Glede ločevanja brezposelnih je bil prepričan, da bi to povečalo aktivne brezposelne in posledično tudi zaposlenost.

Številne prednosti fleksibilnega zaposlovanja je videl tudi Mežnar (2007a), saj naj bi pozitivne posledice imeli tako delavci, delodajalci kot tudi država. Pravil je, da bi delavci imeli lažje možnosti vstopa in izstopa na trg dela, lažje bi usklajevali poslovno in zasebno življenje, brezposelni bi se lažje vračali na trg dela, veliko pa bi pridobile tudi osebe z zmanjšanimi delovnimi zmožnostmi. Ob tem je videl tudi določene pomanjkljivosti v nižji plači ter socialni varnosti, ob izkoriščanju takšnega zaposlovanja pa tudi možnost nižjih dohodkov in nastopa recesije. Za delodajalce je videl prednosti predvsem v zmanjšanju izostankov z dela, lažjem pokrivanju neugodnih delovnih ur, prilagajanju razmeram povpraševanja, višji intenzivnosti in produktivnosti dela, kar vse povečuje konkurenčnost podjetja. Državi pa bi takšna ureditev prinesla zmanjševanje brezposelnosti, reorganizacijo delovnega časa ter izvajanje družinske politike. Zaključil je z dejstvom, da bodo gospodarske razmere v prihodnje zahtevale fleksibilno ureditev trga dela tudi pri nas. Vendar je nasprotoval »amerškemu« modelu fleksibilnosti (2007), kjer se le-ta razume z lažjim avtonomnim odpuščanjem delavcev, tudi brez razloga, in je predlagal uveljavljanje fleksibilnosti na podlagi mobilnosti znanja, geografske selitve ter konkurenčnosti. Trdil je tudi, da morajo delodajalci oblikovati delovna mesta z večjo dodano vrednostjo, kajti delavcev na takšnih delovnih mestih z veliko znanja nihče ne bo odpustil.

Točno definicijo prilagodljivosti na trgu dela oziroma koncepta flexcurity pa je podal nekdanji minister Drobnič (2006), ki je rekel, da tisti, ki je prožen je tudi varen. To pomeni, da toliko kot se je delavec pripravljen prilagoditi na trgu dela, toliko je njegova zaposlitev varna. Pravil je, da mora vsak delavec slediti potrebam na trgu dela, ter skrbeti za pridobivanje znanja in to mu bo omogočilo varnost ter lažje iskanje nove zaposlitve.

Nevarnost občasnega in začasnega dela pa je tudi v primeru, da so ene in iste osebe konstantno vključene v občasna dela in se to ciklično ponavlja, saj se po mnenju Ignjatovića (Zidar, 2005) iz takšnega cikla ne bodo več rešile. Ob tem pa se je spraševal (Zidar, 2005), kako si bo nekdo na podlagi kratkotrajnih zaposlitev, oziroma s skrajšanim delovnim časom privoščil, da si bo sam financiral pokojninsko zavarovanje.

Predstavniki sindikatov (Dernovšek, Hočevar, 2006) pa so bili prepričani, da je najprej potrebno ustvariti makroekonomske pogoje za trg dela, saj ukrep fleksibilnega trga potrebuje

nova delovna mesta in programe, za kar je potrebno zagotoviti velika vlaganja, ter veliko absorpcijsko moč novih delovnih mest. Podobnega mnenja je bil tudi Ignjatović (Repovž, 2006), ki je menil, da se fleksibilen trg dela ne more uveljaviti brez prostih delovnih mest, ki jih v Sloveniji primanjkuje za razliko od skandinavskih držav, kjer je le-teh veliko, tako da lahko oseba, ko izgubi službo, hitro najde novo zaposlitev. Tako je videl rešitev edino v vzpostavitvi gospodarstva, ki bo proizvajalo nova delovna mesta.

S prevetritvijo študentskega dela se je strinjal Kostevc (2005), ki je rekel, da sedanji sistem nagrajuje neaktivne študente in povzroča škodo, tako zaposlenim kot tudi brezposelnim. Sedaj namreč študentje želijo čim dlje študirati in zraven delati, namesto da bi doštudirali in si poiskali zaposlitev. Navajal je raziskavo, po kateri naj študij ne bi pomenil subvencije za revnejše družine v primeru, da taki študentje delajo in pridobijo manj znanja. Vrednost študija naj ne bi bila več v znanju, temveč v večjem zaslužku, izguba zaradi zastoj študija pa minimalna. Zato bi po mnenju Kostevca takšno stanje lahko razbili z ukrepom šolnin. Po mnenju Vahčiča (Matejčič, Zagorac, 2005) bi reforma študentskega dela prinesla stanje, kjer bi podjetja bila spodbujena, da bi raje redno zaposlovala, kot pa najemala študente.

Vendar pa so ukinitvi študentskega dela ostro nasprotovali predstavniki študentov (Reforme slabšajo položaj študentov, 2006), saj so menili, da prav študentsko delo omogoča vzpostaviti stik med študenti in bodočimi delodajalci, zato bi moralo to delo dobiti status delovne izkušnje. Svoje so dodali tudi sindikati (Matejčič, Zagorac, 2005), ki so menili, da je študentsko delo edini socialni kolektiv, ki večini študentov omogoča študij. Predstavniki študentov (Škerl, 2005) so bili mnenja, da bodo podjetja že sama poskrbela, da ne bodo na slabšem, kar naj bi povečalo sivo ekonomijo in delo na črno. Menili so tudi (Bezjak, 2006), da naj bi študentje, kot delovna sila za podjetja, bili zelo prilagodljivi. Zato so predlagali, da bi v sedanjem sistemu kršitve študentskega dela morala nadzorovati inšpekcija. Vendar pa so bili nekateri mnenja, kot Štuhec (2006), da se je že v sedanjem sistemu študentskega dela pojavljala siva ekonomija, saj naj bi delodajalci marsikaj skrivali pod študentskimi napotnicami (tudi očete in mame študentov). Zato je predlagal, da bi se študentom omogočilo, da si pridobijo delovne izkušnje s področja, ki ga študirajo.

5.3 STORITVE JAVNEGA SEKTORJA

Javna mnenja pa so se nanašala tudi na predlagane reforme iz sklopa uveljavljanja trga v okviru storitev javnega sektorja. Tako je precej polemik povzročila predlagana reforma zdravstva. Govorilo pa se je tudi o reformi pokojninskega sistema ter javne uprave.

1. Pokojninski sistem. Med ekonomisti in politiki je prevladovalo mnenje (Simonič, 2006), da je potrebno, zaradi zmanjšanja pritiskov na pokojninsko blagajno, takoj začeti izvajati ukrepe, ki bi spodbujale zaposlenost starejših, ter podaljšujale delovno dobo ljudi. Tako sta Damijan in Polanec dejala (2005), da se bo posamezniku (starejšemu od 60 let) splačalo dlje

časa ostati na trgu dela, saj naj bi dobil bistveno višjo plačo kot pokojnino. Zagovorniki izenačevanja upokojitve žensk in moških (Matejčič, Zagorac, 2005) so navedli razloge, da ženske živijo dlje, ter da je že tako njihova delovna doba krajša zaradi porodniških dopustov.

2. Zdravstvo. Večji obseg zasebnega zdravstva naj bi po mnenju Bizjak-Mlakarjeve (Hostnik, 2006) prinesel probleme, predvsem slabši nadzor, manjši obseg, dostop do storitev, nižjo kakovost storitev ter višje cene. Zasebniki so po njenem prepričanju motivirani z dobičkom, zato umetno ustvarjajo čakalne vrste, da se bolniki usmerijo v samoplačniške zasebne ambulante. Poleg tega naj ne bi opravljali storitev, ki so preslabo plačane, obenem pa tudi prenašajo drago zdravljenje na javne zavode, kar povečuje stroške javnega sektorja. Vendar pa je bil nasprotnega mnenja Rus (2007), ki je rekel, da je pri uveljavljanju trga s podeljevanjem koncesij na področju zdravstva nujno, da se uveljavijo tržno regulirane neprofitne dejavnosti. Ob tem je tudi dejal, da se morajo koncesije podeliti samo neprofitnim subjektom, ki lahko ustvarijo presežke in jih reinvestirajo v to dejavnost, za kar je menil, da je tak sistem funkcionalen, ekonomsko učinkovit in socialno spremenljiv. Menil je tudi, da se lahko z ustrezno finančno kontrolo prepreči nekontroliran pretok javnih sredstev v roke zasebnikov, zaradi opravljanja samoplačniške dejavnosti na področju, ki spada v okvir koncesijske pogodbe.

Zelo konkretne predloge je dal Fortuna (2005), ki je ugotovil, da je naš zdravstveni sistem preveč razdrobljen in tako predrag ter neučinkovit. Menil je, da bi morali imeti dva klinična centra ter osem regijskih bolnišnic, vse druge ustanove pa bi se morale preoblikovati v specializirane ustanove ali negovalne bolnišnice. Takšen sistem bi po njegovem mnenju prinesel boljše upravljanje, vodenje in financiranje strokovnega dela ter racionalizacijo stroškov. Tako je konkretno predlagal nadzorovano privatizacijo celotnega zdravstva z vključitvijo raznih varovalk, kjer bi se bolnišnice preoblikovale v delniške družbe v večinski lasti države. Potrebno je določiti medsebojna razmerja med zasebno in državno dejavnostjo, kjer bodo natančno določena medsebojna pravila, pravice in obveznosti. Tako bi zasebna dejavnost postala komplementarna državi. Temu pa je nasprotoval Česen (Zajec, 2007), ki je dejal, da lahko širjenje zasebne dejavnosti povzroči razpad javnega zdravstva, zato je menil, da je smiselno reforme izpeljati v smeri večje skrbi za lastno zdravje ter večje učinkovitosti javnega zdravstva.

3. Javna uprava. Predsednik Drnovšek (Sovdat, Novković, 2006) je bil mnenja, da so reforme potrebne, saj se s togim in neučinkovitim delovanjem birokracije duši naš razvoj. Mnenja je bil, da je treba spremeniti troje stvari. Najprej je treba preveriti institucije, kako delujejo, nato spremeniti predpise, poleg tega pa, kot najpomembnejše, spremeniti vzdušje in ljudi v institucijah, da bodo le-ti drugače dojemali posel in začeli iskati nove, kreativne rešitve.

6 SKLEP

Minilo je dobro leto in pol od dneva, ko je Vlada RS javnosti predstavila reformni program z naslovom Okvir gospodarskih in socialnih reform za povečanje blaginje v Sloveniji. S tem je kar nekoliko šokirala slovensko javnost, saj program reform predvideva drastične spremembe na različnih področjih delovanja gospodarstva in države, z namenom povečanja zaposlenosti ter gospodarske rasti. Poleg tega pa naj bi reforme tudi presekale še vedno nekoliko socialistični pridih v miselnosti ljudi in delovanju gospodarstva, ter ga v čim večji meri približale delovanju, ki velja za razvita tržno usmerjena gospodarstva.

Dejstvo je, da je ob vsakem reformnem programu, tudi v tem primeru, bilo potrebno pogledati vzroke, ki so botrovali za sprejetje tako drastičnih sprememb, ter se konec koncev vprašati, ali so takšne reforme sploh potrebne. Kot sem ugotovil, makroekonomski kazalci Slovenije kažejo, da je Slovenija po osamosvojitvi iz leta v leto dosegala boljše rezultate. Tako smo se v zadnjih nekaj letih hitro približali povprečju najrazvitejših držav v EU. Ker ne moremo govoriti o slabem gospodarskem stanju, je bilo potrebno izhodišča za okvir reform iskati nekje drugje. Izkazalo se je, da je bilo za sprejem reform odločilnih nekaj ključnih elementov:

- Evropska komisija je sprejela sklep, da morajo posamezne članice oblikovati svoje nacionalne programe za izvajanje lizbonske strategije,
- zmanjšati zaostanek Slovenije, oziroma priključiti korak z najboljšimi državami članicami EU,
- odgovoriti na dohitevanje in prehitevanje nekaterih vzhodnoevropskih držav članic EU, ki na nekaterih področjih kažejo pravo sliko razvojno uspešnega gospodarstva,
- zagotovitev boljše prihodnosti Slovenije in blaginje njenih prebivalcev,
- odgovoriti na izzive prihodnosti, s katerimi se soočajo domala vse države članice EU.

Glede na predmet proučevanja v diplomskem delu, sem lahko ugotovil, da je ta reformni program precej tržno usmerjen. Takšna usmerjenost tudi ni presenetljiva, saj naj bi po besedah neoliberalistov prinesla večjo učinkovitost in hitrejši gospodarski razvoj. Tako sam proces uveljavljanja trga v okviru gospodarskih in socialnih reform zavzema eno ključnih mest v reformnem paketu, saj se predvideva njegovo udejstvovanje na trgu končnega in vmesnega blaga, trgu proizvodnih faktorjev ter v storitvah javnega sektorja. Torej naj bi se spremembe zgodile tako v delovanju gospodarstva, prebivalcev kot tudi države.

Toda, kot je bilo za pričakovati, so se v vsem tem času v javnosti oblikovala različna mnenja in stališča o (ne)primernosti ukrepov, ki predvidevajo uveljavljanje trga. Na splošno je bilo iz javnih razprav možno razbrati podpiranje ukrepov, ki predvidevajo povečanje konkurenčnosti slovenskega gospodarstva, večjo izrabo prometne in logistične infrastrukture za večji izkoristek geostrateške lege Slovenije, pospešitev tehnološkega razvoja, ter reformiranje javne uprave. Po drugi strani pa je razumljivo, da so največ javnih polemik povzročili ukrepi, ki so socialno najbolj občutljivi (reforma izobraževanja, reforma trga dela in zaposlovanja, reforma študentskega dela, reforma zdravstva,...) ter tisti, ki povzročajo večje spremembe v

slovenskem gospodarstvu (predvsem privatizacija podjetij, bank ter elektrogospodarstva). Organizirani so bili celo številni protesti in negotovanja s strani sindikatov, delavcev, študentov, upokojencev, ter ostalih, ki so včasih preveč kronično poudarjali in zagovarjali svoje interese po ohranjanju sedanjega stanja, ter se obenem niso zavedali prihodnosti in s tem povezanega procesa globalizacije, ki prinaša nujne spremembe v gospodarstvu in delovanju ljudi. Prav nasprotno pa se je strokovna javnost zavedala nujnosti reform in v večji meri podpirala spremembe. Vendar pa so se med njimi pojavljala različna mnenja in predlogi, kakšne reforme bi bile najprimernejše ter družbeno sprejemljive. Takšna interakcija (trg) med stališči ene in druge skupine je vsekakor dobrodošla, vendar zgolj v luči spoznavanja problema, ter iskanja najbolj optimalnih rešitev, ne pa v slepem povelečevanju svojih prepričanj in stališč.

Torej, kaj lahko zaključim na podlagi predstavljenega in povedanega v diplomskem delu? Po vsem povedanem lahko ugotovim, da so reforme za Slovenijo nujne, da preidemo na višjo stopnjo gospodarskega razvoja, ter da se izognemo problemom, ki nas čakajo v vse bolj spremenjenem in globaliziranem svetu. Predlagan okvir gospodarskih in socialnih reform je tako dobro začrtana pot za doseganje boljše in stabilne prihodnosti. Sedaj pa je naloga tako politične in strokovne javnosti kot tudi ostalih interesnih skupin, da pridejo do najbolj optimalnih rešitev, ki bodo omogočile primerno delovanje v praksi. Vsekakor pa si ne smemo zatiskati oči pred realnostjo, ter se moramo zavedati, da bo prihodnost od nas zahtevala, da bodo nekatere od teh, zaenkrat »kritičnih«, reform v takšni ali drugačni obliki, slej ko prej tudi postale del naše realnosti. Zato vsakršno odlašanje pomeni daljše obdobje, da se Slovenija prebije med najrazvitejše države v EU, ter povečuje morebitne nevarnosti in škode, ki nam pretijo ob neprilagodljivosti našega gospodarstva.

LITERATURA

1. Antončič Boštjan et al.: Podjetništvo. Ljubljana : GV založba, 2002. 485 str.
2. Berčič Boštjan, Aristovnik Aleksander: Žrtvovanje družinske srebrnine?. Delo, Ljubljana, 23.12.2006.
3. Bezjak Petra: »Zavzemam se za drugačne študentske reforme«. Delo, Ljubljana, 08.06.2006.
4. Bošnjak Dragica: Kritični do reforme. Delo, Ljubljana, 15.11.2005.
5. Brajer Ciril: Povejte mi, za vruga, kaj me čaka!. Dnevnik, Ljubljana, 15.01.2006.
6. Č(akš) A.: »Če obdavčimo brezposelno samohranilko, zakaj ne bi študenta?«. Delo, Ljubljana, 07.11.2005.
7. Čakš Aleš: Izbira zasebne šole ni izbira praška v trgovini. Delo, Ljubljana, 03.06.2006.
8. Čepin Čander Maja: Dr. Aleš Vahčič: Reforma je nedodelana. Dnevnik, Ljubljana, 15.11.2005.
9. Česen Primož: Reforme? Čemu?. Delo, Ljubljana, 20.02.2006.
10. Dernovšek Igor, Hočevar Borut: Sindikati so močni. Močnejši kot kadarkoli. Dnevnik, Ljubljana, 09.12.2006.
11. Domadenik Polona, Redek Tjaša: Reforma trči ob trg dela. Dnevnik, Ljubljana, 09.12.2006.
12. Drobnič Janez: Prožna varnost – flexcurity – rešitev ali poguba?. Finance, Ljubljana, 18.12.2006.
13. Estrin Saul: Privatization in Central & Eastern Europe. London, New York : Longman, 1994. 331 str.
14. Fortuna Marjan: Pandorina skrinjica v zdravstvu. Delo, Ljubljana, 16.11.2005.
15. Gaćeša Jelena: Reforme odpirajo vrata v revščino. Delo, Ljubljana, 03.11.2005.
16. Grča Dušan: Koliko pristaniške obale za petkrat več kontejnerjev?. Delo, Ljubljana, 19.12.2005.
17. Hostnik Majda: Dobro zdravljenje ni le prijaznost. Dnevnik, Ljubljana, 18.10.2006.
18. Jenko Miha: Ob 5-odstotni gospodarski rasti v Sloveniji ne bi smeli več imeti proračunskega primanjkljaja. Delo, Ljubljana, 03.01.2007.
19. Kešeljević Aleksandar: Prepričati s trženjem reform. Delo, Ljubljana, 21.01.2006.
20. Kontler – Salamon Jasna: Iz napake v napako, iz krize v godljo. Delo, Ljubljana, 18.03.2006.
21. Kostevc Črt: O simbiozi, ki to ni. Delo, Ljubljana, 29.12.2005.
22. Kovač Matej: Če zmanjka inženirjev ... Finance, Ljubljana, 31.01.2006.
23. Kovač Stanislav: Iracionalni govor. Finance, Ljubljana, 07.12.2005.
24. Kranjec Samo: Slovenija mora izrabiti konkurenčne prednosti. Finance, Ljubljana, 03.04.2006.

25. Lahovnik Matej: Odprte dileme razvoja Slovenije. Delo, Ljubljana, 13.05.2006.
26. Lorenci Janko: Veliko neznank, malo zaupanja. Delo, Ljubljana, 19.05.2006.
27. Masten Igor: Kdo bo poveljeval v naših financah?. Dnevnik, Ljubljana, 27.02.2007.
28. Matejčič Katarina, Zagorac Željka: Reforme. Finance, Ljubljana, 25.11.2005.
29. Mežnar Drago: Kako razumeti mobilnost trga dela?. Delo, Ljubljana, 13.02.2007.
30. Mežnar Drago: Krajši delovnik spodbuja mobilnost. Delo, Ljubljana, 09.01.2007a.
31. Mrkaić Mićo: Nacionalni interes – orodje za izkoriščanje. Finance, Ljubljana, 10.03.2006.
32. P. Damijan Jože, Polanec Sašo: So sindikati sploh socialni?. Delo, Ljubljana, 03.12.2005.
33. P. Damijan Jože: Četrtno NLB na borzo!. Finance, Ljubljana, 06.04.2006.
34. Pindyck Robert S., Rubinfeld Daniel L.: Microeconomics. New Jersey : Prentice-Hall International, 1995. 699 str.
35. Polanec Sašo: V lovu na povprečje Evropejk. Delo, Ljubljana, 10.12.2005.
36. Prašnikar Janez: Uvod v mikroekonomijo. Ljubljana : Gospodarski vestnik, 1999. 326 str.
37. Repovž Grega: Manjkajo temelji. Delo, Ljubljana, 24.07.2006.
38. Repovž Mija: Malo pametnih razlogov za prodajo. Delo, Ljubljana, 07.01.2006.
39. Repovž Mija: Talin ima tudi žalostno zaledje. Delo, Ljubljana, 16.12.2006a.
40. Rus Veljko: Manj enakosti, več solidarnosti. Dnevnik, Ljubljana, 27.01.2007.
41. Samuelson Paul A., Nordhaus William D.: Ekonomija. Zagreb : Mate, 2002. 790 str.
42. Senjur Marjan: Partnerstvo za razvoj je drugačen koncept sprememb. Delo, Ljubljana, 30.03.2006.
43. Simonič Janja: Dobro obveščeni o pokojninski reformi. Finance, Ljubljana 12.10.2006.
44. Sovdat Petra, Novković Goran: Reforme so premalo odločne in prepočasne. Finance, Ljubljana, 23.06.2006.
45. Škerl Uroš: Tudi reformisti gredo kdaj na rafting. Delo, Ljubljana, 05.11.2005.
46. Štrukelj Branimir: Šolski sindikat ostro proti privatizaciji šolstva. Delo, Ljubljana, 10.04.2006.
47. Štuhec J. Ivan: Pouličarji. Dnevnik, Ljubljana, 28.04.2006.
48. Tajnikar Maks: Mikroekonomija. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 2003. 469 str.
49. Tajnikar Maks: Politična ekonomija 2: Nastanek, značilnosti, učinkovitost in razpad samoupravnega gospodarstva v Jugoslaviji. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 1991. 74 str.
50. Tajnikar Maks: Prej kot proizvodnjo bi bilo smiselno prodati distribucijo. Delo, Ljubljana, 29.01.2007.
51. Tinta Nika: Analiza konkurenčnosti Slovenije po Porterjevem modelu. Diplomsko delo. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 2006. 38 str.
52. Tomšič Miha: Iskalci in zapravljalci slovenske naravne rente. Finance, Ljubljana, 22.08.2006.

53. Trtnik Aljoša: Odpravljanje monopola na slovenskem trgu fiksne telefonije. Diplomsko delo. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 2004. 42 str.
54. Vahčič Aleš: Slovenija v prvo ligo šele z osem odstotno rastjo gospodarstva. Finance, Ljubljana, 29.05.2006.
55. Vickers John, Yarrow George: Privatization: An Economic Analysis. Cambridge (Mass.), London : The MIT Press, 1988. 454 str.
56. Zajec Diana: »Sistem ni v krizi, zato ne potrebuje grobih sprememb«. Delo, Ljubljana, 29.01.2007.
57. Zidar Marija: Neskončljiva razprava je na začetku. Delo, Ljubljana, 24.12.2005.
58. Zupan: Šolnine v prihodnosti gotovo bodo. Dnevnik, Ljubljana, 10.02.2007.

VIRI

1. Aktualni kazalniki. Statistični urad RS. [URL: http://www.stat.si/indikatorji_list.asp], 6.2.2007.
2. Balance of payments. Eurostat. [URL: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page?_pageid=1996,45323734&_dad=portal&_schema=PORTAL&screen=welcomeref&open=/&product=EU_MASTER_balance_of_payments&depth=2], 28.2.2007.
3. Bilten. Ljubljana : Banka Slovenije, 10(2001), 12.
4. Bilten. Ljubljana : Banka Slovenije, 14(2005), 12.
5. Bilten. Ljubljana : Banka Slovenije, 16(2007), 1.
6. Bilten javnih financ. Ljubljana : Ministrstvo za finance, 8(2006), 12.
7. Education and training. Eurostat. [URL: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page?_pageid=1996,45323734&_dad=portal&_schema=PORTAL&screen=welcomeref&open=/&product=EU_MASTER_education_training&depth=2], 6.2.2007.
8. Labour market. Eurostat. [URL: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page?_pageid=1996,45323734&_dad=portal&_schema=PORTAL&screen=welcomeref&open=/&product=EU_MASTER_labour_market&depth=2], 6.2.2007.
9. Main economic indicators. Eurostat. [URL: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page?_pageid=1996,45323734&_dad=portal&_schema=PORTAL&screen=welcomeref&open=/&product=EU_MASTER_main_economic_indicators&depth=2], 6.2.2007.
10. Na pot reform smo krenili zelo odločno, meni Horvat (STA). Dnevnik, Ljubljana, 07.06.2006.
11. National accounts (incl. GDP). Eurostat. [URL: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page?_pageid=1996,45323734&_dad=portal&_schema=PORTAL&screen=welcomeref&open=/&product=EU_MASTER_national_accounts&depth=2]

- ema=PORTAL&screen=welcomeref&open=/&product=EU_MASTER_national_accounts &depth=2], 6.2.2007.
12. Neposredne naložbe 2004. Ljubljana : Banka Slovenije, 10(2005), 1.
  13. Prices. Eurostat. [URL:
http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page?_pageid=1996,45323734&_dad=portal&_schema=PORTAL&screen=welcomeref&open=/&product=EU_MASTER_prices&depth=2], 6.2.2007.
  14. Program reform za izvajanje Lizbonske strategije v Sloveniji - poročilo o uresničevanju programa 2006. Ljubljana : Vlada Republike Slovenije, 2006. 82 str.
  15. Okvir gospodarskih in socialnih reform za povečanje blaginje v Sloveniji. Ljubljana : Služba Vlade Republike Slovenije za razvoj, 2006. 136 str.
  16. Reforme slabšajo položaj študentov (STA). Dnevnik, Ljubljana, 20.03.2006.
  17. Science and technology. Eurostat. [URL:
http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page?_pageid=1996,45323734&_dad=portal&_schema=PORTAL&screen=welcomeref&open=/&product=EU_science_technology_innovation&depth=2], 6.2.2007.
  18. Sporočila za javnost. Slovenija jutri : Urad Vlade RS za informiranje. [URL:
<http://www.slovenijajutri.gov.si/index.php?id=46>], 2006.
  19. Sporočila za javnost. Vlada Republike Slovenije. [URL:
<http://www.vlada.si/index.php?&cnt=archive-list-cm&lng=slo&typ=slo-15-vse-vse&vie=content&act=gids>], 3.2.2007.
  20. Sporočila za medije. Služba Vlade RS za razvoj. [URL:
http://www.svr.gov.si/si/novinarsko_sredisce/sporocila_za_medije/], 3.2.2007.
  21. Statistični letopis Republike Slovenije 1996. Ljubljana : Statistični urad RS, 1997.
  22. Statistični letopis Republike Slovenije 1997. Ljubljana : Statistični urad RS, 1998.
  23. Statistični letopis Republike Slovenije 2000. Ljubljana : Statistični urad RS, 2001.
  24. Statistični letopis Republike Slovenije 2001. Ljubljana : Statistični urad RS, 2002.
  25. Statistični letopis Republike Slovenije 2002. Ljubljana : Statistični urad RS, 2003.
  26. Statistični letopis Republike Slovenije 2006. Ljubljana : Statistični urad RS, 2007.
  27. Statistični podatki. Zavod RS za zaposlovanje. [URL:
<http://www.ess.gov.si/slo/Dejavnost/StatisticniPodatki/Kazalci/GibanjeRegBP.htm>], 6.2.2007.
  28. Strategija razvoja Slovenije. Ljubljana : Vlada Republike Slovenije, 2005. 51 str.

PRILOGE

KAZALO PRILOG

Priloga 1: Bruto domači proizvod Slovenije (v mio EUR)	1
Priloga 2: Povprečna raven BDP na prebivalca po tekočih cenah (v EUR).....	1
Priloga 3: Stopnje rasti BDP (v %).....	2
Priloga 4: Stopnje inflacije (v %)	2
Priloga 5: Število delovno aktivnega prebivalstva	3
Priloga 6: Povprečna stopnja anketne brezposelnosti po metodi ILO (v %).....	3
Priloga 7: Povprečna stopnja registrirane brezposelnosti (v %).....	4
Priloga 8: Proračunski primanjkljaj in javni dolg Slovenije (v % BDP).....	5
Priloga 9: Saldo trgovinske bilance Slovenije	5
Priloga 10: Plačilna bilanca Slovenije (v mio EUR)	6
Priloga 11: Indeks produktivnosti dela na zaposleno osebo (osnova je EU 25).....	6
Priloga 12: Tuje neposredne naložbe v Sloveniji (v mio EUR)	7
Priloga 13: Izdatki za dejavnosti R&R (v % BDP)	7
Priloga 14: Delež javnih izdatkov za formalno izobraževanje (v % BDP)	8

Priloga 1: Bruto domači proizvod Slovenije (v mio EUR) od leta 1991 do 2005

Leto	Slovenija
1991	10.271
1992	9.688
1993	10.849
1994	12.162
1995	15.704
1996	16.345
1997	17.456
1998	18.761
1999	20.240
2000	20.974
2001	22.099
2002	23.673
2003	24.876
2004	26.257
2005	27.626

Vir: Aktualni kazalniki, 2007

Priloga 2: Povprečna raven BDP na prebivalca po tekočih cenah (v EUR) od leta 1991 do 2005

Leto	Slovenija	EU 15
1991	5.131	
1992	4.854	
1993	5.450	
1994	6.115	
1995	7.902	18.000
1996	8.209	18.900
1997	8.786	19.800
1998	9.463	20.600
1999	10.194	21.700
2000	10.543	23.100
2001	11.094	23.800
2002	11.866	24.500
2003	12.461	24.800
2004	13.146	25.800
2005	13.807	26.500

Vir: Statistični letopis Republike Slovenije 2006; National accounts (incl. GDP), 2007

Priloga 3: Povprečne letne stopnje rasti BDP (v %) od leta 1991 do 2005

Leto	Slovenija	EU 15
1991	-8,9	
1992	-5,5	
1993	2,8	
1994	5,3	
1995	4,1	
1996	3,7	
1997	4,8	2,6
1998	3,9	2,9
1999	5,4	3
2000	4,1	3,9
2001	2,7	1,9
2002	3,5	1,1
2003	2,7	1,1
2004	4,4	2,3
2005	4	1,5

Vir: Statistični letopis Republike Slovenije 2001, 2006; Main economic indicators, 2007

Priloga 4: Stopnje inflacije (v %) od leta 1991 do 2005

Leto	Slovenija	EU 15
1991	115	
1992	207,3	
1993	32,9	
1994	21	
1995	13,5	
1996	9,9	
1997	8,4	1,7
1998	7,9	1,3
1999	6,1	1,2
2000	8,9	1,9
2001	8,4	2,2
2002	7,5	2,1
2003	5,7	2
2004	3,7	2
2005	2,5	2,1

Vir: Statistični letopis Republike Slovenije 1996, 2000, 2002, 2006; Prices, 2007

Priloga 5: Število delovno aktivnega prebivalstva od leta 1992 do 2004

Leto	Slovenija
1992	784.057
1993	755.871
1994	746.236
1995	745.237
1996	742.211
1997	743.431
1998	745.169
1999	758.474
2000	768.172
2001	779.041
2002	783.499
2003	777.247
2004	782.206

Vir: Bilten, 2005

Priloga 6: Povprečna stopnja anketne brezposelnosti po metodi ILO (v %) od leta 1992 do 2006

Leto	Slovenija	EU 15
1992	8,3	
1993	9,1	10,1
1994	9	10,4
1995	7,4	10,1
1996	7,3	10,1
1997	7,4	9,8
1998	7,9	9,3
1999	7,6	8,5
2000	7	7,6
2001	6,2	7,2
2002	6,3	7,6
2003	6,7	8
2004	6,3	8,1
2005	6,5	7,9
2006	6	7,3

Vir: Bilten, 2001; Bilten, 2007; Labour market, 2007

Priloga 7: Povprečna stopnja registrirane brezposelnosti (v %) od leta 1987 do 2005

Leto	Slovenija
1987	1,5
1988	2,2
1989	2,9
1990	4,7
1991	8,2
1992	11,5
1993	14,4
1994	14,4
1995	13,9
1996	13,9
1997	14,4
1998	14,5
1999	13,6
2000	12,2
2001	11,6
2002	11,6
2003	11,2
2004	10,6
2005	10,2

Vir: Statistični podatki, 2007

Vir: Statistični podatki, 2007; lasten prikaz

Priloga 8: Proračunski primanjkljaj in javni dolg Slovenije (v % BDP) od leta 1997 do 2005

Leto	Proračunski primanjkljaj	Javni dolg
1997	-1,1	21,4
1998	-0,7	22,1
1999	-0,6	22,8
2000	-1,3	23,6
2001	-1,3	25,6
2002	-2,9	26,5
2003	-1,3	25,6
2004	-1,4	25,5
2005	-1,1	25,3

Vir: Bilten javnih financ, 2006

Priloga 9: Saldo trgovinske bilance Slovenije od leta 1992 do 2005

Leto	Pokritost uvoza z izvozom (v %)
1992	108
1993	93
1994	93
1995	88
1996	88
1997	89
1998	89
1999	85
2000	86
2001	91
2002	95
2003	92
2004	90
2005	91

Vir: Statistični letopis Republike Slovenije 2006

Priloga 10: Plačilna bilanca Slovenije (v mio EUR, do leta 2000 v mio USD) od leta 1991 do 2004

	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997
TEKOČI RAČUN	129,1	926,2	191,9	600,1	-22,8	31	11
Blago	-262,2	791,1	-154,2	-337,5	-954,3	-825	-776
Storitve	482,9	180,3	375,3	675,8	631,1	633	630
Dohodki	-106,3	-91,3	-51,4	169,6	209,5	132	39
Tekoči transferji	14,7	46,0	22,2	92,2	90,8	91	118
KAPITALSKI IN FINANČNI RAČUN	-290,6	645,4	-202,0	-523,6	168,2	-26	-89
Kapitalski račun	0	0	4,1	-4,4	-17,9	-2	1
Finančni račun	-290,6	645,4	-206,1	-519,2	186,0	-24	-90
Neto napake in izpustitve	161,5	-288,6	10,1	-76,5	-145,4	-5	77

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
TEKOČI RAČUN	-147	-783	-583	38	343,8	-81,2	-543,7
Blago	-789	-1.245	-1.227	-684,5	-265	-542,8	-1.008,8
Storitve	492	364	489,2	535,6	620	540,8	686,1
Dohodki	28	-24	29,3	43,2	-153,3	-172,9	-249,6
Tekoči transferji	122	123	125,5	143,6	142	93,7	28,6
KAPITALSKI IN FINANČNI RAČUN	85	755	541,6	-148,4	-145	-11,6	637,6
Kapitalski račun	-1	-1	4	-4	-163,6	-165,5	-105,2
Finančni račun	86	756	537,6	-144,3	18,6	153,9	742,8
Neto napake in izpustitve	62	27	41,4	110,4	-198,8	92,8	-93,8

Vir: Statistični letopis Republike Slovenije 1997, 2000, 2006

Priloga 11: Indeks produktivnosti dela na zaposleno osebo (osnova je EU 25) od leta 1997 do 2005

Leto	EU 25	EU 15	Slovenija
1997	100	109,6	67,2
1998	100	109,3	68,9
1999	100	108,5	70,3
2000	100	108	70
2001	100	107,6	71,4
2002	100	107,1	71,1
2003	100	106,8	74,1
2004	100	106,5	76,4
2005	100	106,4	78,5

Vir: Main economic indicators, 2007

Priloga 12: Tuje neposredne naložbe po nekaterih državah (v mio EUR) od leta 1995 do 2004

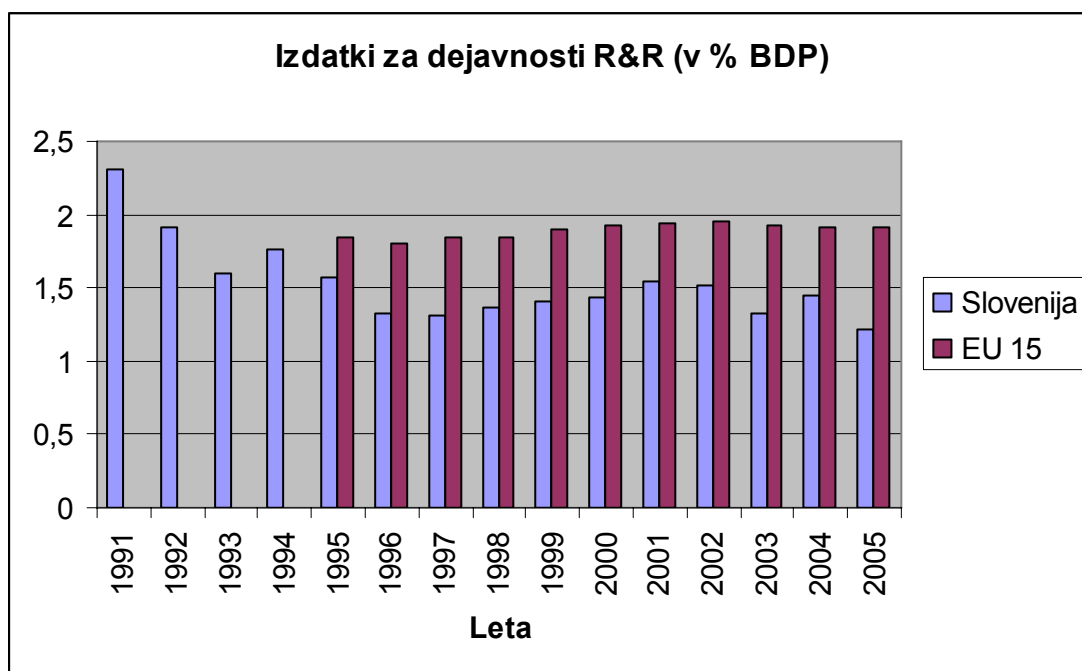
Leto	Slovenija	Češka	Estonija	Finska	Slovaška	Litva
1995	1.376					
1996	1.612					
1997	2.000	8.027	1.033	8.628	1.694	942
1998	2.370	12.194	1.580	14.103	2.135	1.393
1999	2.675	17.492	2.454	18.236	2.801	2.054
2000	3.110	23.352	2.843	26.086	4.858	2.508
2001	2.952	30.734	3.573	27.312	6.507	2.974
2002	3.923	36.911	4.035	32.409	8.283	3.819
2003	5.131	35.846	5.553	39.791	8.350	3.968
2004	5.557	42.036	7.378	42.007	11.581	4.690

Vir: Neposredne naložbe 2004, 2005; Balance of payments, 2007

Priloga 13: Izdatki za dejavnosti R&R (v % BDP) od leta 1991 do 2005

Leto	Slovenija	EU 15
1991	2,31	
1992	1,91	
1993	1,6	
1994	1,76	
1995	1,57	1,85
1996	1,33	1,81
1997	1,31	1,84
1998	1,37	1,85
1999	1,41	1,9
2000	1,43	1,92
2001	1,55	1,94
2002	1,52	1,95
2003	1,32	1,93
2004	1,45	1,91
2005	1,22	1,91

Vir: Science and technology, 2007

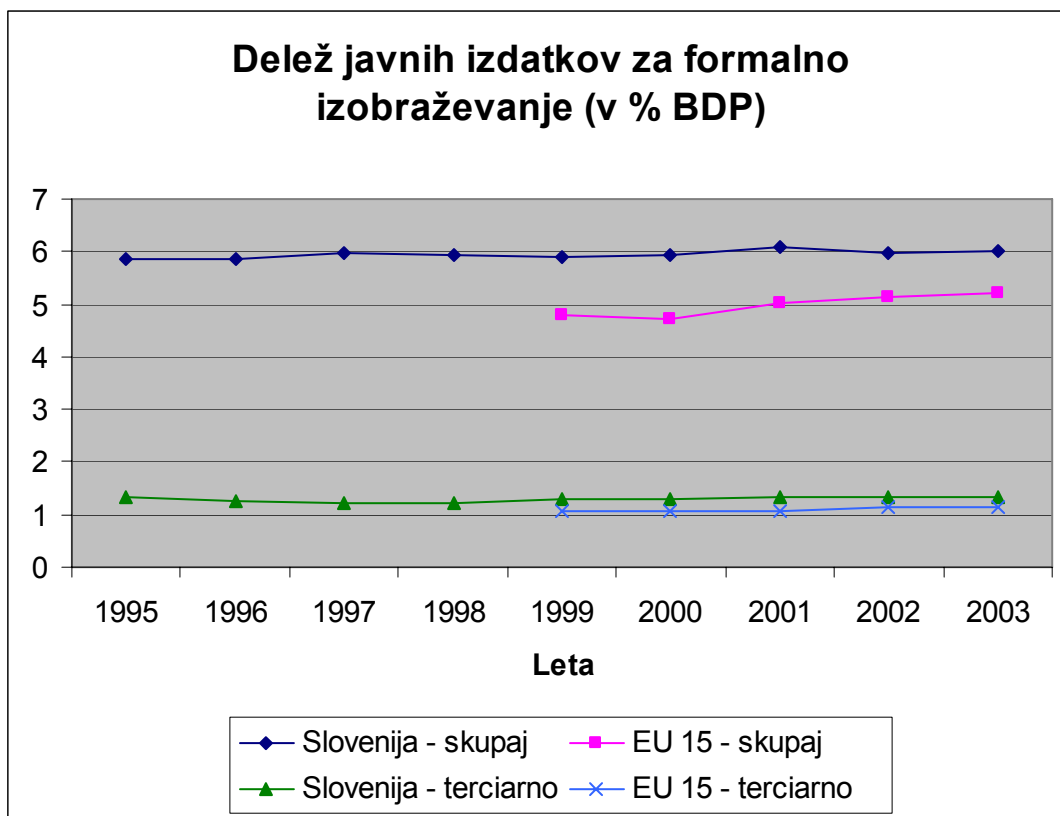
Vir: Science and technology, 2007; lasten prikaz

Priloga 14: Delež javnih izdatkov za formalno izobraževanje (v % BDP) od leta 1995 do 2003

Leto	Skupaj		Terciarno izobraževanje	
	Slovenija	EU 15	Slovenija	EU 15
1995	5,87		1,34	
1996	5,85		1,24	
1997	5,98		1,22	
1998	5,93		1,2	
1999	5,89	4,8	1,31	1,07
2000	5,95	4,73	1,31	1,05
2001	6,08	5,01	1,32	1,06
2002	5,98	5,13	1,32	1,13
2003	6,02	5,2	1,34	1,16

Vir: Statistični letopis Republike Slovenije 2006; Education and training, 2007

Vir: Statistični letopis Republike Slovenije 2006; Education and training, 2007; lasten prikaz